

48 Ft

ROZSNYAI ERVIN

*Ha kővé szikkadtak
a medrek*

VERSEK ÉS PRÓZÁK

Z-füzetek/33

ROZSNYAI ERVIN

Ha kővé szikkadtak a medrek

VERSEK ÉS PRÓZÁK

BUDAPEST

Z-füzetek/33

**A sorozatot szerkeszti
SIMOR ANDRÁS**

**Fedélterv és tipográfia
JORDÁN GUSZTÁV**

© Rozsnyai Ervin

Letölthető:

SZENDVICS

Ez volt az életem:
két karéj fasizmus között
egy vékony szelet sült hús.
Az is, mint a csizmatalp.

CSILLAGOSOK, KATONÁK

Miért is mentetek pokolra,
ti hősök, csillagosok, katonák,
züllött fiakra pazarolva
szétzúzott herét, lyukas koponyát?

Mit óvtatok, milyen népet, hazát?
Csontjaitokon átgázol a csorda,
disznók tapossák sárba-porba
csillagotok, hogy ne égjen tovább.

Hittétek, ugye: potom ár az élet,
ha megszabadul földünk a gonosztól,
és kenyerünk lesz félelem helyett.

Legyen hát emléketek szíjas ostor,
arcul verni a hitvány nemzedéket,
mely meggyalázott és kisemmizett.

CSILLAGVÁLTÁS

Csillag nélkül – ígyen rendelé az Isten –
az ég ne maradjon egyetlen napig sem,
hogyha a tegnapit valaki levette,
kerüljön új csillag, ez a dolgok rendje.

Károlyi Sándoré van éppen kelőben,
ki hozna mireánk szerencsét, ha ő nem?
Ő, aki Majténynál békét, s hozzá persze
grófi titulust és birtokot is szerze.

Görgeynek szintén most vagyon keletje,
mivel Világoshoz hadát elvezette,
vitézül viselvén, hogy egy alélt ország
nyögheti ezután Damjanichék sorsát.

Nem Szondi a csillag, nem pártütő Dózsa,
tűzzel aki játszik, ülhet tüzes trónra,
intésül, hogy a tűz veszedelmes holmi,
oltogatni kell azt, nem pedig csiholni.

Csillapodjatok hát, nyughatatlan népek!
Szóljatok szelíden, mint a bárány béget,
hiszen ha a tálban sovány is az étel,
dugig jóllakhattok megzápult igékkel.

A bejgli

Az Úr ezerkilencszáznegyvennegyedik esztendejében jószerével gyerek voltam még, de hazám szemében felnőtt. Hála e kitüntető megítélésnek, születésnapomat egy marhavagonban ünnepelhettem. A vagonparancsnok gratulált, bajtársaim az alkalomhoz illően hosszú és boldog életet kívántak. Koccintottunk az egészségemre, lötyögött még a kulacsokban pár csepp poshadó víz.

Nem mondhatnám, hogy fényesen ment sorunk. A pofozást – a katonai pedagógia elsőrendű eszközét – nehezen viseltem akkor is, ha nem engem ütöttek, az meg végképp elkedvetlenített, ha lovaglópálcával sóztak a nyakamba. Volt egy srác, Bernát keresztnevű, nyakigláb, örökké éhes (mint mindannyian). Egyszer ellopott egy félig rohadt almát a konyháról. Elkapták, a századparancsnok két óra kikötésre ítélte. A századot négyszögbe sorakoztatták, Bernátot összekötözött csuklójánál fogva szakavatottan felhúzták a palánkra. Nyár volt, vagy harminc fok meleg, ha nem több. Én az ájulással küszködtem, hogy Bernát hogy bírta, nem tudom. Két óra múlva leengedték, kicsomózták. Vigyázzba vágta magát, tisztelgett: „Alázatosan jelentem, a parancsot végrehajtottam.” Azzal összecsuklott.

Sejtettem, hogy ez a hely nem nekem való. Egyszer egy hét végén eltávozást kaptam, és úgy döntöttem, hacsak lehet, nem megyek vissza. Barátom, Tamás – a minap még osztálytársam – felajánlotta saját hamis papírjait, amelyeket minden eshetőséggel számolva már beszerzett. „És te?” „Nekem másik is van.” Megmutatta: közös barátunk, Sergio, az Opera neves karmesterének fia ajándékozta meg születési anyakönyvi kivonattal, olasz állampolgárságot tanúsító okmányal, mindennel, mi

szem-szájnak ingere.

Sergio az iskolában lett a legjobb barátunk. Fantasztikus feje volt, kívülről tudta elejétől végéig a Divina Commediát olaszul (mind a három részt), a Faustot németül (mind a két részt), el tudta fütyülni Beethoven kilenc szimfóniáját és valamennyi Wagner-operát. Imádta a zenét, Wagnert mindenekfölött. A családi szájhagyomány szerint négyéves korában egy zenekari próbán ő figyelmeztette az apját, hogy az oboa hamisat fogott. Büszkék voltunk a barátságára, megtiszteltetésnek vettük volna már azt is, ha egyáltalán csak szóba áll velünk. Aztán kis időre elszakadtunk tőle, mert az osztály nyilvánossága előtt tiszteletlenül nyilatkozott Mussoliniról, és emiatt eltanácsolták. Pannonhalmára került a bencés gimnáziumba. A környezettől megihletve, hamarosan munkához látott, igyekezett meggyőzni osztálytársait, hogy nincs isten. Többnyire sikerrel járt, néhol nyitott kaput döngtetett. Valaki végül besúgta, és a következmények természetesen nem maradtak el. Kicsapatása után Sergio visszatért Pestre, olvasni, zenét hallgatni, könyvet írni. Később a történelem megbízásából sajátos tevékenységbe kezdett: iratokkal látta el rászoruló barátait, de kedvező információk esetén ismeretlenektől sem zárkózott el. Nem hamis iratokat szállított, szó sincs róla! Valódiakat, a sajátjait. Ezeket lefényképezte, közjegyzővel hitelesíttette, és máris rendelkezésre állt az extra minőségű valódi-hamis papír. (Persze, ügyelni kellett, hogy ne menjen kétszer ugyanahhoz a fényképészhez vagy közjegyzőhöz.) A Sergio Failoniakat ily módon szinte korlátlan mennyiségben lehetett szaporítani, Pesten akkortájt több tucat szaladgált belőlük.

A Tamástól kapott iratok birtokában nem mentem vissza a századhoz. Schefferék fogadtak be Pestszentlőrincen. Scheffer bácsi az Egyesült Izzóban dolgozott műszerészként, és mint nélkülözhetetlen hadiüzemi szakmunkás, nem kapott behívót. Kollégája volt a gyárban Fülöp nagybátyám feleségének, Icának, így kerültem össze vele. Fülöp éppen Ukrajnában tartózkodott, hivatalos kiküldetésben, bár nem jószántából, és egy idő óta nem tudtunk róla semmit. Ő is ismerte Scheffer bácsit, valamikor együtt jártak Népszava-agitációra. Scheffer bácsi a feleségével lakott földszintes, fakerítéses házukban, amelyhez zsebkendő nagyságú kert csatlakozott. A zsebkendőn egyenlő arányban osztoztak a rózsatövek és a zöldségfélék, oldalt szerszámoskamra, hátul három vagy négy nyúlketrec néhány lézengő nyúllal, meg egy lakatlan disznóól. A kertből ajtó nyílt az apró konyhába, ahol szétszedett, javításra váró rádiókészülékek zsúfolódtak, innen balra az egyetlen szoba, amelyben csak oldalazva lehetett közlekedni, mert a bútorok, bár nem mondhatni, hogy fölös számban lettek volna, szinte minden helyet elfoglaltak. A konyha mellett kamra, benne láda tele könyvekkel. Főleg szocialista irodalom: „Marx a gondolkodó”, „Engels a gondolkodó” (ha jól emlékszem, Friedrich Adlertől), „A tőke” első kötetének füzetei Schönstein Sándor fordításában (Marx-szal akkor találkoztam először), azonkívül Jókai, Mikszáth, Ady, Anatole Francé (a „Pártütő angyalok”-at abban a műhelynek is használt lőrinci konyhában olvastam). Találtam még egy vékonyka verseskötetet, szerzőjének éppen csak a nevét ismertem, azt is csak onnan, hogy gyerekkoromban egyszer az iskolából jövet feltűntek az újságosnál az „Az Est” harsogó címbetűi: „Öngyilkos lett József Attila költő.”

A szomszédok úgy tudták, kibombázott rokon vagyok. Később még sok ilyen hajléktalan rokonnak adtak szállást Schefferék, szökött katonáknak és munkaszolgálatosoknak, a megmentett zsidókért a nyolcvanas évek vége felé angolnyelvű elismerő oklevelet kapott valamilyen izraeli intézménytől a régóta megözvegyült Scheffer néni. A magyar államtól semmit sem kapott. De hát ez most nem is tartozik ide, most azokban az időkben járunk, amikor a magyar államtól legfeljebb kötelet kaphattak volna mind a ketten a befogadott rokon miatt. – Vajon mivel múltatta napjait ezenközben az idilli falusias hangulatban a rokon? Kapálgatott a kertben, vizet

hordott a kútról, kosárral a karján kijárt a rétre az utca végébe, zöldet szedegetni a nyulaknak (ha éppen nem volt bombázás). Főleg pedig olvasott, és meglepetéssel észlelte, hogy a szellem addig ismeretlen hegy- és vízrajza kezd előtte kibontakozni.

Egy napon váratlanul beállított Tamás. Elújságolta, hogy megismerkedett a Parancsnokkal. Így mondta, nagy pével, mert gyermeketegen romantikus lévén, szeretett mindent érzelmesre vagy heroikusra hangszerelni. Hogy a megismerkedés hogyan történt, milyen közvetítéssel, nem tudom. Annyit sikerült megtudnom, hogy a Parancsnokot Endrének hívják, civilben intező a Beszártnál, negyven-negyvenöt éves, tehát apánk lehetne, és jártas a katonai dolgokban. Endre közölte Tamással: készül a fegyveres ellenállás, mindenkit, akire számítani lehet, mozgósítani kell, mi is legyünk kéznél valami könnyen elérhető helyen. „Az a parancs, hogy költözz be a városba – adta tudtomra az istenek hírnökének ünnepélyességével Tamás –, együtt fogunk lakni.” Lakni? Hol? Lakást szerezni nem volt ígéretesebb vállalkozás, mint olaj forrást felfedezni a Lujza utcában, vagy egy rúd téliszalámit a fűszeres polcán. Kétségeimet nem rejtettem véka alá. „Mit képzelsz, hol az ördögbe találunk kiadó szobát?” „Már találtam” – mondta barátom, lebilincselő szerénység mögé rejtve diadalát. Másnap be is költöztünk Palánki nénihez Budára, a Margit utcai albérletbe.

Új rezidenciánk a földszinti bérlemény egyetlen szobája volt, ezt az udvarra néző helyiséget adta ki nekünk Palánki néni, ő maga áttette székhelyét a konyhába. Tamás, illetve Sergio (a fiatalabb évjárátú Failoniak végeérhetetlen sorában a második) bemutatott Palánki néninek az új keresztségben nyert nevemen. Papírjaim szerint tizenhat éves voltam, pár évvel fiatalabb valódi koromnál (mert papír szerinti korosztályomat a vezérkar egyelőre még békén hagyta). Alig is látszottam többnek. Új nevemen kívül már Lőrincen jól emlékezetembe véstem apámét és anyámét, valamint születésem idejét és helyét, mely utóbbivá Sárrétudvarit jelölte ki a szépen adjusztált anyakönyvi kivonat. Mivel a hurcolkodást hamar lebonyolítottuk – vagyis ki-ki becsúszta a maga egy szál bőröndjét az ágya alá –, egyéb elfoglaltság híján sétára indultunk a vidám kora őszi napsütésben. A Széna téren egy papírüzlet kirakatában megpillantottam Magyarország szétterített térképét. „Várj csak – szóltam oda Tamásnak –, megnézem, létezik-e a szülőfalum.” „Ugyan, ne hülyéskedj, kár a benzinért.” Pedig létezett. Keresgélni sem kellett, magától ugrott a szemem elé, mintha a legendák ködéből lépett volna ki. (Jártam is benne azóta.)

Rögtön f ölj egyeztem és megjegyeztem a legfontosabbakat: Hajdú megye, püspökladányi járás, állomások a Budapest-Debrecen fővonalon. Alig értünk haza, máris kiderült, milyen égetően szükségesek új ismereteim. „Maga hová valausi, ejdes fíjam?” – tudakolta a barátkozó kedvű Palánki néni. „Én? Sárrétudvariba.” „Nahát! – csapta össze kezét a néni. – Ejn meg ladányi vagyok. Mejj ilyet! Hisz akkó mink fejligmeddig feődiek vaunánk!” Jóságos ég, más se hiányzott. Csőre töltöttem az agyamat, résen kell lenni. Önkéntelenül figyelni kezdtem a néni akcentusát, magamban Tamást átkoztam, amiért ilyen szerencsés kézzel választott lakást. „Oszt milyen vallású maga, ejdes fíjam?” – érdeklődött tovább a néni. „Én? Római katolikus.” Azaz nem is egészen így mondtam, „raumai kataulikus”-t mondtam, vagy valami effélet. De gondolatban rögtön a fejemre csaptam, hé, ne essünk túlzásba. A néni elcsodálkozott. „Katolikus? Hisz arrafelé reformátusok élnek.” „Tetszik tudni, édesapám dunántúli születésű, így lettem én katolikus.” „Dunántúli? Nem is tudtam, hogy van Udvariba dunántúli ember. Osztán merre laktak maguk, édes fiam?” „Hát tetszik tudni, mink nagyon hamar elkerültünk onnan, két- vagy hároméves lehettem, amikor édesapám Pesten kapott állást. Én bizony alig emlékszem a házunkra, valahol a templomon túl mintha egy dülőút lett volna ...” (Templom és dülőút biztos van, szépen állnánk, ha még az sincs.) „A Répás dülő? Vagy tán nem is úgy hítták, nagy baj, hogy gyöngül mán a memóriám ... Hát a szülei merre vannak?” „Édesanyámat korán elvesztettem,

édesapám a fronton. Sajnos, jó ideje egy sort se küld ...” „Ö, szegénykém. Szegény kis árva.” Palánki néni részvétellel megsimogatta a fejemet, és Tamáshoz fordult. „Hát maga, édes fiam? Mi is a neve magának?” „Sergio Failoni, nénike.” „De fura neve van. Nem magyar?” „Nem, nénike, olasz vagyok” – felelte Tamás, hamisítatlan dél-józsefvárosi kiejtéssel. Palánki néni elgondolkodott. „Nem baj, fiam – mondta kis szünet után elnézően –, az olasz is csak magyar.”

Mint utóbb kiviláglott, akadtak a lakásnak egyéb előnyei is. Lakott például a házban egy srác, aki ugyanabba az iskolába járt, ahová mi. Igaz, lejjebb járt három osztállyal, így nem kellett feltétlenül ismernünk egymást, de azért semmiképpen sem szorgalmaztuk a vele való találkozást, és légiriadók alkalmából nem vonultunk le a pincébe – ami persze egy ügybuzgó légóparancsnoknak szemet szúrt volna, de a mi házunké a sors kegyelméből lusta volt és trehány. – A másik derűs színfoltnak Palánki bácsi ígérkezett. Ő ugyan egy vidéki laktanya kantinjában fejtette ki hazafias tevékenységét, de a néni jelezte, hogy egyszer-egyszer, ha ideje engedi, hazalátogat. A néni elbeszéléseiből arra is fény vetődött, hogy a derék kantinos a nyilaskeresztes párt oszlopos tagja, vezető testvérek is kitüntetik bizalmukkal, régebben pedig pénztárosa volt annak a kocsmának, ahová én zsenge korom ellenére néha-néha – vagyis elég sűrűn – betéregtettem. Végül megtörtént, amire nem vágyakoztunk igazán, Palánki bácsi megjelent, felesége bemutatta. A bácsi mintha a kelleténél kicsit hosszabban legettette volna rajtam a tekintetét, mintha matatott volna emlékezetének beporosodott fiókjában, de szerencsére semmit sem talált, vélhetőleg azért, mert nem volt színjőzan. Leültünk, a bácsi a hadihelyzetet elemezte, és távozása előtt biztosított bennünket: „Győzni fogunk, mert győzni muszáj!” Lelkesen helyeseltünk.

Az idő nem igazolta Palánki bácsi elemzéseit. A vöröscsillagosok akkor már Csepel-sziget déli harmadából nyomultak Pest felé, s jóllehet a hadijelentések nap nap után csapataink eredményes helytállásáról számoltak be, a bomlás fokozódott, egyre többen tagadták meg a katonai szolgálatot, a munkaszolgálatot, a sárgacsillag-viselést. A törvényen kívüliek egynémelyike részére nekünk kellett helyet és iratokat szereznünk. Tamás egyszer Vecsésre ment ez ügyben, én régi vendéglátóimhoz Lőrincre, úgy beszéltük meg, hogy Schefferéknél találkozunk. Schefferék minden további nélkül vállalták az újabb szállóvendégeket. Beszélgettünk, vacsorával kínáltak, elégedetten indultunk haza. A sarokig jutottunk, amikor elbődültek a szirénák. Légiveszély. Ez még nem riadó, óvóhelyre menni nem kell, de a tömegközlekedés azonnal leáll, a közvilágítást kikapcsolják. „Gyerünk gyalog” – indítványoztam. „Megvesztél, Lőrincről Budára? Majd megállítok egy kocsit.” Közel s távolban semmi fény, barátom magabiztosságával torkig voltam, nekivágtam egyedül. Kisvártatva Tamás utánamkiáltott: „Gyere vissza, van kocsi.” Csukott fekete autó volt, egyetlen szabad hellyel, azt mondták, üljünk egymás ölébe. A sötétben nem lehetett látni, hányán vannak az utasok és mifélek. Am csakhamar kérdezősködni kezdtek, és a hangnem félreérthetlenné tette számunkra, milyen társaságba keveredtünk. „Maguk nem katonák? Miért nem?” „Hol laknak? Ha Budán, mi keresnivalójuk ilyenkor Lőrincen?” „Maga hány éves, hadd hallom még egyszer. Hova jár leventébe? Ki a századparancsnoka?” „Maga olasz? Jobban beszél, mint egy született magyar, hol tanulta?” Bonyolódik a helyzet, a kérdések egyre kellemetlenebbek. Tamás, amilyen áldott keze van, pont egy rendőrautót fogott ki, négy hekussal. Micsoda elképesztő mázli, hogy újból megszólaltak a szirénák, ezúttal riadót jelezve, és valahol szinte abban a pillanatban robbant az első bomba. „Nyomás, kifelé!” – nyílt a kocsiajtó, egy kéz kilökött minket a sötétbe, az autó elrobogott. Akkor már nem is volt annyira sötét, vad fények csíkokra hasogatták az éjszakát, önkívületben dobálta magát a föld, két sarokkal odébb lángoltak a tetők. Micsoda mázli! Milyen példátlan nagylelkűsége a sorsnak! Ha vallásos vagyok, ott helyben térdreborulok, és elmondok egy hálaimát.

A katonai és politikai fejleményeknek megfelelően a hamispapír-szükséglet nőttön-nőtt, Sergio nem sokszorozhatta úgy meg önmagát, hogy kínálata, bármilyen jelentős volt is egyéni szinten, ne maradt volna a kereslethez képest csepp a tengerben. Az ő iratait egyébként sem használhatta mindenki, nők például egyáltalán nem. Az iratbeszerzés egyik forrása a Németh-vendéglőben csordogált, a Vilmos császár út (ma Bajcsy-Zsilinszky út) és az O utca sarkán. Érdekes társaság székelt ott, repülő főhadnagy, tüzérezászlós, hadapród őrmester, táboricsendőr-hadnagy, meg más hasonló népség, egy egész vezérkar. Hogy kik lehettek, máig sem tudom, és el sem hinném senkinek, ha nem a saját fülemmel hallom, hogy az őrmester átszól a másik asztalnál ülő főhadnagynak: „Ödönkém, légy szíves holnapra kettő darab zsoldkönyvet!” A Németh-vendéglőbeli papírokat azonban nem adták ingyen, pénzre tehát egyre nagyobb szükségünk volt – különösen azután, hogy Horthy az ostoba proklamációjával megbukott, és Hitlerék Szálasit állították az ország élére. A nyilas pokolfajzat a zsidókat, elhurcolásuk előjátékaiként, kijelölt házakba terelte, ezekbe a sárga csillaggal megkülönböztetett pokolbugyrokba gyömöszölték csendőri segédlettel a nők, férfiak, öregek, gyerekek ezreit, egy-egy szobában tucatjával torlódtak a bepréselt emberi testek, ellepték a lépcsőházat is. Akkoriban, ha pénzszerzési akcióink sikerrel jártak, teleraktunk két bőröndöt valami silány élelemmel, amit a boltokban még egyáltalán kapni lehetett, és este átvittük valamelyik Pozsonyi úti vagy Rakovszky parki csillagos házba, ahová a házmester baráti alapon vagy honorárium fejében beengedett, hogy legalább ... Mit legalább? Annyi volt, mint a semmi, talán ahhoz se elég, hogy ne kelljen szemközt köpni magunkat.

Az anyagiak előteremtésének egyik módja az volt, hogy iratokat vásároltunk, és felárral adtuk tovább pénzes vevőknek. Sergio hajtotta fel a klienseket, ő rengeteg embert ismert, jobb körökben is megfordult. Egyszer azzal a szívmengető hírrel érkezett, hogy az éppenséggel nem proletárnyomorban sanyargó Belényessy-Braun bárónő igényt tartana szolgálatainkra. Sergio másnap délután fél ötre beszélt meg vele találkoztát a Vígszínháznál. Tamás vállalkozott rá, hogy az árut beszerzi, és a megbeszélte időpontban szállítja. Ez bizony félelmetes ökörség volt. Tamás és a bárónő nem ismerték egymást, Sergiónak jelen kellett lennie a találkozón. Ott is voltak valahányan, kivéve a bárónőt. Háromnegyed öt, öt óra, bárónő sehol. A két családott üzletember indulni akart, egyébként is csak a nem mindennapi nyereség reményében várakoztak annyi ideig. Jött azonban a bárónő helyett egy nyilas járőr. „Igazolják magukat!” Akkor kaptak észbe, de már hiába. Sergio a zsebeit tapogatta, lassan, hátha történik valami. Csodára várt az ateista – lám, mire nem volna jó a jóisten, ha volna? A csoda késett, Sergio egy téli álomba merült éti csiga fürgeségével nyújtotta át iratait a járőrparancsnoknak. Neve Sergio Failoni, született 1924 Velence, vallása római katolikus, apja neve Sergio Failoni, anyja neve Maria Aroldi... A parancsnok visszaadta a papírt, Sergio el akart oldalogni. „Maradjon csak, hova siet?” – és az Árpád-sávós kar kinyúlt Tamás papírjaiért. Tamásnak erősen fegyelmeznie kellett magát, hogy az előkotorászott, közjegyzőileg hitelesített fényképmásolat meg ne remegjen. A parancsnok összehúzta a szemét. Neve Sergio Failoni, született 1924 Velence, vallása római katolikus, apja neve Sergio Failoni, anyja neve Maria Aroldi... Pillanatnyi töprengés, a parancsnokot valószínűleg elkeserítette az idegen nevek áttekinthetetlen zűrzavara, vagy a külföldiek irányában tanúsítandó magatartás homálya. De alárendeltjei előtt súlyos hiba lett volna bizonytalankodni. Lazán tisztelgett: „Mehetnek.” – Hát ezt megúszták, ezt a hetedhét országra szóló baromságot. (Huszonégy évvel később a Soroksári úti autószerencsétlenséget Sergio már nem úszta meg. A Kerepesiben fekszik, közös sírban az apjával.)

Nyüzsögtek az utcákon az antatntszíjas nyilasok, dongott az útburkolat a deportálások lebonyolítására felvezényelt csendőralakulatok csizmája alatt. Egyszer a

Margit hídon, útban hazafelé, valami iszonyút láttam a villamosból. Sárga csillagos menetoszlopot hajtottak fegyveres zöldinges kölykök, némelyikük tizenöt-tizenhat éves lehetett. Jobbára idősekből állt az oszlop, öregasszonyok batyuval a hátukon, férfiak bőrrönddel, bottal, nehezen vonszolódnak. Itt-ott gyerekek, motyóval a kezükben, egy kisfiú kerekas falovat szorongat, esett szürke verébarca mint a vénembereké. Áll a villamos a szigeti bejárásnál. A járdán közönség, ki hallgatagon báméskodik, mások nevetgélnek, mutogatnak, nyelvet öltenek, tréfásan utánozzák a bicegők ellenállhatatlanul mulatságos imbolygását. Valaki letépi egy öregasszony fejéről a kendőt. „Ne, adja vissza, kérem, kérem!” Az öregasszony sikoltozik, zöldinges kamasz vágódik oda, puskatussal derékon csapja. „Mozgás, rüfke!” A menet megkerül valamit, addig észre sem vettem: középkorú nő fekszik az oldalán a járda mellett, szeme nyitva, csapzott seszínű haja vértócsába lóg. „Hiába, ez a háború” – szólal meg mellettem bölcs félmosollyal egy filozofikus hajlamú kalauz-egyenruhás. („Jogos háború. Igazságos háború” – teszik majd hozzá a kilencvenes években az újból hatalomra került kísértetek.) Ütni szerettem volna, vagy hányni, vagy üvölteni. Úristen, miért ide születtem? Löktél volna inkább kódogó állatnak az őserdőbe, vagy akárhová, te kétbalkezes vaksi úristen, te elmebajos, te aljas, te rohadék! – Pedig akkor még nem is tudtam megsemmisítő táborokról, gázkamrákról, Duna-parti sortüzekről.

Egy délután ismeretlen, negyven körüli férfi kopogtatott a konyhaajtón. „Joli itthon van?” „Joli?” „A nagynéném. A Palánki Joli.” „Ja, ő nincsen.” „Legoza Gergely vagyok Csepelről. Kitelepítik a gyárat Németországba, megyek én is a hét végén vagy még hamarabb. Itthagynám ezt a csomagot az irataimmal, ha megjön a parancs az indulásra, érte jövök. Fölteszem a szekrény tetejére, vigyázzanak rá. És adják át üdvözetemet az öreglánynak.” Legoza el, mi összenéztünk. Iratok? Csomag le, lássuk, mit rejteget. Sértsük meg gyorsan a ... mit is? Levéltitkot? Magánlakot? Csak óvatosan, meg ne sérüljön. Figyelni, hányszor van a spárga megcsomózva. Lassan a fedelével, nincs leragasztva? Te jó ég, elájulok. A lehető legjobb, legszebb, leggyönyörűbb iratok, egyszerűen szédületesek. „Mit gondolsz, lenne időnk ...” „Melyikünk menjen?” – kérdezett vissza csendesen Tamás. Nekem hirtelen bevillant a Margit hídi jelenet, ahogy se tudtam szabadulni tőle. „Én megyek. A fényképészhez is, a közjegyzőhöz is. Én megyek, a bitang gyilkos istenüket!”

Mit tartogat még a doboz? Hoppá: „A Vénusz szigete”, gépiratos kisregény, nem túl művészi, de a fantáziát megmozgató, instruktív tollrajzokkal. Ejha! Akkortájt Molière-t és Arisztophanészt olvastunk (a Platónom sajnos a századnál maradt), a két szerző jól megkacagtatott bennünket, pornóval iskoláskorunk óta nem találkoztunk. Nekiestünk, egymás kezéből kapkodtuk ki a lapokat, csak a mű elolvasása után kötöttük át újra gondosan a dobozt, és raktuk vissza meggyérült tartalommal a szekrény tetejére. – Másnap reggel siettem a Széna téri fényképészhez. „Ezekről kéne nekem sürgősen három-három másolat.” „Rendben, holnaputánra meglesz.” „Az nem jó, azonnal kell. Apám régi katonabajtársa kért meg rá, megy ki a gyárral Németországba, nem várhat.” „Sajnálom, azonnalra nem lehet. Mindenki ezzel jön, tele vagyok sürgős munkákkal.” Végül megállapodtunk a másnapban. „Jöjjön délre, megpróbálom addig elkészíteni, de nem ígérem.” Aznap az udvarról hallatszó minden lépésre fölneszeltünk. Legoza! Nem, nem ő, hála az égnek. Elvánszorgott a nap, éjszaka Legozáról álmodtam. Legoza Gergely pápa, fölfedezve a Canossát járó Henrik kezében „A Vénusz szigete”-t, szigorúan megfenyegette ujjával a rajtakapott császárt: „Nana!” Másnap irány a fényképész, az iratok készen, nagyon megköszöntem a mesternek, akár kezet is csókoltam volna, aztán rohanás a Margit körüti közjegyzőhöz, a várószobában előttem vagy tízen, magyarázom, miről van szó, soron kívül beengednek. „Ismeretlenül is jó utat kívánok az illetőnek” – mondja a hazafias közjegyző, pecsétel, hát ezzel megvolnánk. Hazaügetek, a hideg késő őszi levegőben

csurog rólam a víz. A szobában vadidegen népek, Palánki néni szabadkozik: „Nem baj, édes fiam, hogy behoztam a vendégeimet? Ojan szükén vautunk abbaja rumlis konyhába. Szerzsóka megengedte az aranyos, ugye maga se haragszik.” Ugyan, dehogyis, a világért se. Csak enné már el őket a fene, mi lesz, ha betámít Legoza? Végre elkotródtak, Palánki néni udvariasan a villamosig kísérte a fővárosi közlekedésben járatlan vidéki vendégeit. Most aztán rajta! Rekordsebességgel bontás, papírok be, csomagolás, szekrénytető. Fellélegzés. Rá tíz percre kopogtatott a konyhaajtón Legoza.

Egy este váratlan látogatónk érkezett. Magas, szálegyenes, kőarcú férfi: Endre, a Parancsnok. Arca, keze, kabátja csupa sár. „Egyedül vagytok? Ha jön valaki, mutass be mint nagybátyádat.” Ez nekem szólt. „Megmosakodhatnék? Ha bárki kérdez, a kocsim az árokba fordult.” Tamás teleengedte a lavórt, föltette a konyhában a hokedlira. Palánki néni megjött a szomszédolásból, az áthallatszó vízcsobogás bizonyára felébresztette a kíváncsiságát. Szörnyűlködve fogadta a rövid beszámolót a vendég balesetéről, friss törülközőt hozott, illatos szappant a szekrényből: „Ezt használja az úr, sokkal finomabb”, és sopánkodó fejcsóválások közepette alig győzte kinyilvánítani együttérzését. „Igazán nem esett bántódása az úrnak? Lába, bordája nem repedt el? Mer van az úgy, hogy az ember nem érzi rögtön. De hát csak nem lehet nagyobb baj, ha így vigyáz az úrra az jóisten. Hanem magát megbúbolom ám, hallja-e, mér nem mondta ez idáig, hogy ilyen szép szál nagybátyja van? Egy kukkot se szólt róla, pedig én a maga hejibe eldicsekedtem volna vele.” „A mi családunk nem beszédes” – jegyezte meg Endre, és leült, vagy inkább belezuhant a szobában az egyetlen karosszékre. „Itt aludhatnék, néni? Megfizetem.” „Hát persze, hogyne aludhatna. Az egyik fiú majd ellesz a konyhában, én meg átmék a szomszédasszonyhoz, úgyis egyedül van szegény, az ura a fronton, bizony, mindenkinek megvan a keresztje. Már is ágyat vetek az úrnak, hadd aludja ki magát, ki tudja, mikor alszik vetett ágyban ... Bizony, a katonák, a mi drága fiaink, azoknak csak a csupasz föld jut, nemhogy vetett ágy ... Ugye az úr is katona? Azér kérdem, mer olyan katonás tartásának tetszik lenni. . „Rendőrtiszt vagyok” – mondta kurtán Endre. Kőarcát a nénire emelte, mire az lesütött szemmel elhallgatott. „Megyek is – szólalt meg aztán zavartan –, dehogy akarok én a terhűkre lenni, aludjanak jól, a rendőrtiszt urat áldja meg az isten, imádkozni fogok érte.”

„A téglagyártól jövök, Óbudáról – kezdte Endre, mihelyt magunk maradtunk. – Az elvtársak értesítettek, hogy délután sárgacsillagosokat hajtanak át a nyilasok a Bécsi úton. Tudtuk, hogy a téglagyárnál meg szoktak állni, ott vártunk rájuk öten fegyverrel.” „Nekünk miért nem szóltál?” „Sietni kellett, fegyver se volt elég, se lőszer. Félnégy előtt hat perccel megérkezett a gyárhoz a menet, kétszáz-kétszázötven ember, tizennyolc géppisztolyos kísérővel. Nekünk csak puskáink voltak, azokból is az egyik kispuska, amivel a leventén gyakorolnak. Meg két pisztoly, két kézigránát. Nem mondom, volt meglepetés, amikor tüzet nyitottunk. Ha a foglyok kihasználják a kavarodást, le tudták volna fegyverezni az öröket. Erre számítottunk. Csak egy kis elszántság kellett volna, egy kis vér a pucákba. Hát, nem volt. Páran megléptek, messze aligha juthattak. A többség téglarakások mögé bújt, várta a fejleményeket. Hogy a további sorsuk mi lesz, nem kétséges. Birkák. – Endre összeszorította a száját, a kőarc még merevebbé vált. – Először a legjobb barátomnak lötték szét a fejét. Aztán az öcsémet vágta szét egy kézigránát. Telitalálat volt, a hasába. A lőszerünk hamar elfogyott.” „A fegyverek?” – kérdezte Tamás rekedten. „Ami maradt, jó helyen van. És most aludni szeretnék.” – Reggel Endre korán elment, átlényegülve immár Legoza Gergely géplakatossá. Búcsúzaskor a lelkére kötöttük: „Feltétlenül szólj, ha lesz valami.” „Szólok. Legyetek készen.” – De nem szólt. A felkelést szervező tiszti csoporton rajtaütött a Gestapo, a fegyverraktár a nyilasok kezére jutott. Kiss János altábornagyról és baj társairól én abban az időben természetesen nem hallottam. Csak

később, amikor történetük már történelem volt.

Akkortájt robbantották fel tévedésből, nappali csúcsgorgalomban, az aláaknázott Margit hidat, majd Endre látogatása után hamarosan bevágott a legújabb villám (nem a derült égből): rádió kiirtólte szét többször naponta, az utcán pedig frissen kiragasztott plakátok harsogták a tizenhat éveseknek szóló behívóparancsot. Papírforma szerint az én korosztályom, nevet és lakást kell tehát cserélnem, méghozzá két napon belül. Azonkívül életkort is. Hány éves legyek? Tizenöt? Rövid haladék, maholnap azokat is viszik. Tizennégy? Már a tizenöt is kockázatos az én koravén, tizenhét-tizennyolc éveshez illő ábrázatommal. Lefelé, a csecsemőkor irányában zárva az út, felfelé hatvanig katonaköteles vagyok. Legyek rokkant? Hadirokkant, az lenne az ideális. Sajnos, egyelőre teljes számban megvannak a végtagjaim. Esetleg emészthetne valami rejtett kór, rághatna titkos féreg foga. Csakhogy szinte lehetetlen alkalmatlansági papírt szerezni. Mese nincs, katonának kell lennem. És az egyenruha? Továbbá, mi jogon élem világom a biztonságos fővárosban, amikor bajtársaim a fronton védik a hazát? Millió probléma, megoldásuk határideje két nap. Ráadásul a Németh-vendéglőbeli virgonc asztaltársaságnak nyoma veszett, a vendéglőre ráhúzták a rolót. Szerencsére az elvtársak intézkedtek: már másnap elláttak a szükséges katonai okmányokkal, nem a legjobbakkal, de hát szegény ember vízzel főz (amíg van víz, nemsokára az se lesz). Zsoldkönyv, gyerekpostával beütve alakulatom neve: Kárpátaljai Első Honvéd Vadász-zászlóalj. Hol volt már akkor Kárpátalja? (A fővárosban tisztán hallatszott az ágyúzás, súlyos vasgolyók gurultak, néha becsapott egy-egy eltévedt lövedék.) Kitöltetlen szabadságoslevél, ezt nem mertem igénybe venni, a Mária Terézia laktanyában kellett volna érvényesíttetnem. Brrr. A harmadik, az volt a megoldás kulcsa: nyílt parancs, amelynek értelmében Bakos tizedest elveszett vagonok felkutatásával bízza meg alakulata. Ez a zseniális okmány törvényes fővárosi tartózkodásra és civil ruha viselésére jogosította fel a tizedest, aki módfelett büszke volt új rendfokozatára, addigi katonai pályafutása során a legmagasabbra.

Lakásgondjaimat illetően Tamás ajánlotta fel a segítségét. „Te? Pont te?” „Miért, a mostani lakásunkat nem én szereztem?” Hát ez az. De mit tehettem volna? És az aranykezű megint sikerrel járt, másnapra talált egy albérletet a Pozsonyi úton (a következményekről később). Palánki néni meghatottan búcsúzott, isten áldását kérte rám. „Aztán írjon, ha tud, édes fiam.” Ezt Tamás is megígértette velem, a konyhaajtóból elérzékenyülten, de férfiasán integetett. Fogtam a cókmókom, kiléptem a kapun tizenhat éves gyerekfejjel. Mire átbattyogtam a Margit hidat helyettesítő pontonhídon, amelyet Manóinak keresztelt el a néphumor, már huszonegy éves érett felnőtt voltam, lövészárkot megjárt, fontos feladattal megbízott katona.

Leendő lakásom a Rakovszky park felé esett. A parkban és a Pozsonyi úton az egykori kijelölt házak kapujáról eltűnt már a sárga csillag, a lakókat gettóba zárták, elhurcolták, kiirtották. Új szállásadónóm egykorú lehetett Palánki nénivel, de nem paraszti eredet – stílustörés lett volna a Lipótvárosban –, hanem jobb napokat látott úrinő, aki sehogyan sem tud belenyugodni a kényszerű albérlettartásba. Fanyalgón nyitotta ki a nekem szánt szobát, kicsit megenyhült, amikor kívánsága szerint előre kifizettem a lakbért egy hónapra. A szoba nem volt kevésbé sivar, mint Palánki nénié, csak másképp: faszékek helyett kárpitozottak, valaha bizonyára divatosnak minősülő háromajtós szekrény (ennek még jelentős szerepe lesz a történetben), az ágy politúros háttámláján faragott fekete rózsadísz, az aranycirádás tükör mellett karosszék virágos mintájú huzattal, mélán merengve eleganciája romjain, akár a gazdája. „Ebbe ne üljön – figyelmeztetett a néni –, kiáll a rugója.” Megmutatta a mellékhelyiségeket, azután előkelően visszavonult (mind a kettőnek éppen ideje volt), előbb azonban lelkemre kötötte, hogy haladéktalanul intézzem el a bejelentkezést, ő nem szeret semmiféle szabálytalanságot.

Hát igen, a bejelentkezés. A költözködés legkényesebb pontja, elodázhatatlan kísérlet, hogy hamis kijelentőt valódi bejelentőre cseréljen az ember az illetékes rendőrörszobán. (Palánki néninél még más megoldást alkalmazhattunk.) Hát, essünk túl rajta. Próbáljunk túlesni. A sarkon kocsmát fedeztem föl, ez jó jel, magamhoz vettem egy stampedli kisüsti szilvát – illataról „hosszútávúnak” becézik a megfelelő körökben –, végtére is nem vagyok gyerek, felnőtt hadfi vagyok, maholnap hadastyán. Az üzemanyagtól testben-lélekben megerősödvé, katonás határozottsággal nyitottam be a Kresz Géza utcai rendőrörsre. Álmatag őrmester kucorgott az üvegablak mögött, másnaposnak látszott, gyűrött a szeméje. Unottan nyúlt a papírok után, átfutott rajtuk, pecsételt. „Rendben.” Szentséges ég. Újra az utcán voltam, kicsit támolyogva buktam be az éppen arrafelé botorkáló kocsmába. A féldeci helyrehozott, sőt vérszemet kaptam: század, irány a jegyhivatal, lépés indulj! Az elvtársak megkértek, szerezzek nekik élelmiszerjegyeket, ha tudok. Mint katona, soron kívül bejutottam, és támadhatatlan hitelességű rendőrségi bejelentőm felmutatása után az Endrétől ellesett kőarccal vettem át a jegyeket, egész tömböket, csodálatos! (Mi, Tamással alig használtunk jegyet, tízfilléres bableveseket ettünk, vagy dorbézolás esetén szalontüdőt zsemlegombóc és kenyér nélkül az Ostrom utcában, Pista bácsi kifőzdéjében.) Most aztán emelkedett hangulatban, minden akadályt elsöprő munkakedvvel kezdhetek hozzá az elveszett vagonok felkutatásához.

Közeledett a karácsony. December huszonharmadikán délután úgy gondoltam, talán nem lesz baj belőle, ha ellátogatok az Istenhegyi útra menyasszonyomat köszönteni, akivel a földrajzi közelség ellenére, a körülmények miatt hetek óta nem találkozhattam. Ideje róla is szólnom, hiszen a legszorosabb kapcsolatban van írásom tárgyával, a bejglivel.

Félig olasz volt, félig erdélyi szász, szóval tulajdonképpen magyar. Iskolatársak voltunk, azokban az években tudtommal a miénk volt az egyetlen koedukációs gimnázium az erkölcsöket olyannyira becsben tartó Magyarországon. Két osztállyal lejjebb járt, mint én, az ilyen kicsikre mi nagyok eleinte ügyet sem vetettünk, csak később kezdett a helyzet az ellenkező neműek között módosulni. Egy aquincumi iskolai kiránduláson nyápic történelemtanárnk gladiátori pózba vágta magát az amfiteátrum közepén, és lendületes szónoklatot tartott a rómaiak nagyságáról, valamint a mi magyar büszkeségünkről, mely szívünket a rómaiak örökébe lépő dicső olasz nemzetnek és annak nagy vezetőjének – kicsit belekeveredett a tanár úr –, szóval az említetteknek a részéről irányunkban tanúsított nemes lelkű barátság és szövetségesi hűség folytán szívünket eltölti, különös tekintettel a Dúcéra, amely Dúcénak, szeretett Főméltóságú Urunk nagy barátjának oroszlánrésze van abban, hogy jogtalanul elorzott, jogosan visszakövetelt területeink bizonyos részeit hazánk ismét birtokolhatja. „Mi lesz, ha az olaszok visszakövetelik az elorzott Aquincumot?” – jegyeztem meg, nem túl hangosan, de a körülöttem állók számára érthetően. Néztek rám, mint a hülyére, nem méltányolták frappáns, bár hazafiatlan humoromat, egy kis fekete lány kivételével, aki halkán felnevetett. A beszéd után megszólítottam: „Nem volna kedved vasárnap csámborogni egyet a Hárshegyen?” „Nem bánom.” „Legyél nyolcra a hűvösvölgyi végállomáson, el tudsz jönni?” Megígérte. Vasárnap fél nyolctól lestem a villamosokat, nem hittem, hogy eljön. Nyolc előtt tíz perccel megérkezett.

A vasárnapi séták rendszeressé váltak. Beszélgettünk mindenféléről, én például érdekes és szórakoztató történeteket meséltem arról, hogy Tamással hogyan szoktunk iskolát kerülni, ha némi pénzhez jutunk, történelemóra helyett kimegyünk a Ligetbe csónakázni („igaz is, gyere el velünk legközelebb”), vagy moziba megyünk, olyankor beadjuk a táskánkat megőrzése Gajdi bácsi papírüzletébe az iskola mellett, Gajdi bácsi kedvel minket, szívesen vigyáz a táskákra, amíg vissza nem jövünk a moziból, utána meg szülői igazolást írunk egymásnak, hogy kisfiam ekkor és ekkor, ilyen és ilyen

okból sajnos nem tudott az órákon megjelenni. De amit ő mesélt nekem, az még ennél is érdekesebb volt. A mamája író, Móricz Zsiga bácsi fölfedezettje, novellákat írt a Nyugatba, ő pedig ezen a réven ismerte a modern magyar irodalmat, nemcsak nyomtatásból, személyesen is: Frici bácsit (Karinthy), Désiré bácsit (Kosztolányi), Babitsot (ő csak Babits volt) és főleg Jejikét (Tersánszky), akivel oly gyakran találkozott, hogy majdnem mindig tudott róla valami új, mulatságos történetet. Es gyakran beszélt zenéről, zongoráról, azért is nem jöhet sétálni hétköznap, bár szívesen jönne, mert mihelyt elkészül a leckéjével, nekifog gyakorolni. Érettségi után felvételizik majd a Zeneakadémián, milyen jó lenne művészeknek lenni, igaznak, mint Fischer Anni! (Tanárnője, akit jegyeztek a szakmában, ragyogó tehetségnek tartotta, egyszer a fülem hallatára biztatta: „Ha szorgalmas vagy, nagy leszel, mire nagy leszel.” Szorgalmas volt, ez volt a baj: ínhüvelygyulladását kapott, úgy-ahogy kigyógyult belőle, de művész már nem lehetett. Zongorához nem nyúlt többé, otthonában sem túrta meg. Ez azonban jóval később történt.) Akkor még mintha kettőnknek tartogatták volna friss, levegős csendjüket a budai erdők, kökörös és kankalin harsány színeit a domboldalak. „Tüzecske” – mondtam neki egyszer, attól fogva így hívtam (ami persze utánérzés, mert ki ne tudná, hogy Boccaccio nevezte a szerelmét Lángocskának – de hát, istenem, egy kamasz, hacsak nem Rimbaud, nem lehet mindjárt egyéniség). Tüzecské, kedvesem. Észrevétlenül nyílt ki bennünk a szerelem, halk, szelíd hegedűhangokkal kezdődött, aztán felívelt, szinte egyik napról a másikra, zengőn és diadalmasan.

Bemutatott a mamájának, a mama fanyarul felmért és elkönyvelt, nem ilyen ágrólszakadt vöről álmodhatott legszebb álmaiban. Egy idő múltán beletörődött (belémtörődött), alkalmasint lenyűgözte fénylő intellektusom, noha az is elképzelhető, hogy a lánya nem érdekelte különösebben, járjon, akivel akar. Olasz diplomata férjéről régen elvált, Lacival élt együtt, illetve élt volna, ha Laci nem katona. Laci szocialista volt, szakmájára nézve lakatos, hivatására nézve publicista, író és költő. Amikor egy hét szabadságra hazajött, megismerkedtem vele. Hamar összebarátkoztunk, mutattam neki a verseimet. „Pocsékok – hangzott a tömör, de igazságos bírálat. – Szokj le a versírásról, amíg nem késő.” Szót fogadtam, leszoktam. – Laci egyébként alacsony termetű volt, nagyon közvetlen, nyíltsága már-már gyerekes. Talán ezért nem szerette, ha ajnározzák. „Hagyjatok békén, nem vagyok én Karinthyból a Bübüke.” Természetesen attól a pillanattól mindannyian Bübükének szólítottuk – a mama is –, vagy hogy ne legyen túl sérelmes számára, Bübünek. Egy este átlátogatott a szomszéd lakó, ritka jóképű pap, legendák keringtek a nőügyeiről, reménybeli anyósom a háta mögött paráznabillegetőnek nevezte. Bübü és a reverendás bohém összeölelkeztek. „Hogy van, tiszikém?” „Én még csak-csak, de maga? Remélem, nem akar visszamenni? Legyen pap, prima fekete szoknyát keríték magának, az a legbiztonságosabb.” Bübü hálásan megköszönte, mégsem pap lett, hanem olasz diplomata, a mama elvált férjétől kapott iratok segítségével. Ha Tamással egyszer-egyszer ájtottunk a Margit utcából, és Bübüt is ott leltük, az egész estét átbeszélgettük: politika, költészet, Marx, Lenin ... József Attiláról kérdeztem, akinek a verseit Schefferéknél olvastam. Laci személyesen ismerte a Japán-kávéházból meg a gödi kirándulásokról, Petőfihez és Adyhoz hasonlította, mint velük egyenrangút. Úgy beszélt a három költőről, hogy világhosszú vált bennem: ők az én idősebb fivérem, ők az én hazám. A *másik* Magyarország.

Keverednek az időpontok, a helyszínek. Részlet egy szóbeli megállapodásból, kötetett bevonulásom előestéjén. „Ha vége a cirkusznak, összeházasodunk, mi a véleményed?” „Természetesen.” „Kiveszünk egy szobát a királyi palotában, vagy akarod inkább a martonvásári kastélyt? Kicsit kiesik.” „Majd földobunk egy kétfillérest.” „És hogy el ne felejtsem, lesz hét gyerekünk.” „Én nyolcat szeretnék.”

„Nem bánom, legyen nyolc.” Bevonultam, visszajöttem, és mintha zsinóron húznám, jött utánam a háború. Tombolt körülöttünk a halál, de még a halál is égőpiros székfűt viselt volna a gomblyukában, ha lett volna gomblyuka. A házukra bármikor bomba eshetett, engem, ha elkapnak, jó esetben agyonlőnek, mégis boldogok voltunk, elszántan és arcátlanul, alighanem életünkben a legboldogabbak – hát nem szörnyű? Zongorázott nekem, Beethoven fölébe szárnyalt a pusztulásnak. A *Holdvilág-szonátát* nagyon szerettem, az első tételt különösen, a hangokba átúszatták az érzékeny ujjak a gyerekszerelem megismételhetetlen tündérvilágát, a bennünk remegő opálos varázst. Azóta is, ha meghallom az első tételt, az első taktusokat, még ma is – elfulladok, és ha nem vagyok egyedül, félre kell fordulnom. Nem, nem akarok, nem is tudnék erről beszélni. – Pár éve hamvasztották szegényt.

Mit is akartam ... Igen, persze. A bejgli. Azon az estén, ezerkilencszáznegyvennégy december huszonharmadikán, reménybeli anyósom megajándékozott egy teljes, bontatlan mákosbejglivel. Karácsonyi hangulatban indultam el Pozsonyi úti új lakásom felé, hónom alatt a sokat ígérő bejgli. A Margit híd budai fele még állt, a Szigetnél kellett lekanyarodni a Mancsi hídhoz. Csikorgóit a hó, a fák hiába könyörögtek kegyelemért égnek nyújtott csupasz karjaikkal. Karácsony, szeretetünnep, dermedés, vaksötét. Laci sorai jártak a fejemben: „Az ágakon lobbott vetett / a zöld tűz, egyre égett, / és felgyújtotta a meredt, / kizsákmányolt vidéket, / az égre fényes, könnyű kört / rajzolt a nap, s a barna, / termékeny földeken kitört / a tavasz forradalma.” A tavasz forradalma... Ez járt az eszemben, azért nem vettem észre idejében a veszélyt.

Elöttem a ködben egy felöltős férfi tapossa a havat, nem is figyeltem rá addig. A pontonhídnál megáll. Miért állt meg? Igazoltatás. Az alig néhány méter széles tákolmányt két fegyveres zárja le, karabélyos csendőr az innenső korlátnál, géppisztolyos német a másiknál. Zsebemben az osztályon aluli, egészségügyi célokra hivatott zsoldkönyv, „Kárpátaljai Első Honvéd Vadászászlóalj”, a csendőrnek elég egy pillantás, máris tisztában lesz a jogállásommal. Fordulnék vissza, a lábaim rohanvást vinnének, de a fejem rájuk parancsol. Nem szabad! Ez az, amit nem szabad. A csendőr a felöltősnek a papírjait böngészi, én addig hanyagul felmutatom szétnyitott zsoldkönyvem a németnek. Félreáll, átenged. Hát, egész jól kezdődik a karácsony.

És folytatódik a pesti oldalon. Nyilas járőr a Pozsonyi úton, behúzódok a mellékutcába, míg el nem vonulnak. Otthon a néni méltatlankodva fogad, mintha vérig sértettem volna. „Én nem tudom, kicsoda maga, kit vettem ide, magát délután két katonára kereste, azt mondták, visszajönnék.” „Jól van, néni, köszönöm.” Benyitok a szobámba, fölteszem a bejglit a szekrény tetejére. Szóval, visszajönnék értem. Délután ... Akkor mentem boldog karácsonyt kívánni, ez a szerencsém. Most viszont mi az ördögöt csináljak, mi a fészkes fenét? Ha kiteszem a lábam, elkap a járőr. Reggelig semmit sem csinálhatok. És azután? Üresen örül az agyam, nem jut eszembe semmi értelmes. Az égvilágon semmi. Lefekszem, azzal a biztos meggyőződéssel, hogy nem érem meg a reggelt. (Sokáig azt hittem, nincs ennél rosszabb. Pedig van. Rosszabb, ha a gyerekedről mondja az orvos, hogy nem tud segíteni.) Megpróbálom elképzelni, milyen érzés nem lenni. Milyen érzés a semmi. Hülyeség, inkább valami mást, akármit. Az iskolában Tamás a tízórai elfogyasztása után fölfújta a kiürült zacskót, és eldurantotta Balambér fején. Balambért valójában Bercinek hívták, de kövérsége miatt muszáj volt csúfolni, így lett Balambér, és a zacskó a nagyszünet végén naponta menetrendszerű pontossággal pukkant a fején. (Apjától tudtam meg a háború után, hogy Balambért a Dunába lötték.) Az iskola. Feleltetés, hármunkat hívnak ki egyszerre, valami ménkü hosszú vers volt feladva, azt kell fölmondani. Az első két szakaszt megtanultam, a többi harmincat nem. „Kezdd el” – mutat rám a tanár. Elmondom a két szakaszt. „Folytasd” – mutat a szomszédomra. Nem tudja. Se ő, se a harmadik. Szent ég, megint rajtam a sor? De a tanárt annyira felháborította társaim tudatlansága, hogy

őket szidta csöngetésig. Pokoli jó, így megúszni, tiszta röhej. Hiába, utálok a memorizálást. Pedig a versekért rajongok. Versek. Laci... „Lobogj fel, május, májusunk, / fényeddel fonj be minket!” Elaludtam.

Ébredéskor nem fogtam fel azonnal, hogy élek-e vagy meghaltam, és egyáltalán ki az, aki itt fekszik. Szükség volt egy villanásnyi időre, hogy megértsem, én én vagyok. Magamra kapkodtam a ruhát, vágattam le a lépcsőn az ötödikről. Az utcán normális járást erőltettem magamra, a rakparton messziről kémleltem, állnak-e a hídfőnél fegyveresek. Szabad volt az út. A túlparton öt évet visszafiatalodtam, átkeresztelődtem, ismét a régi falumban születtem. Palánki néni összecsapta a kezét: „Magajaz, édes fiam? Hát nem vették be katonának?” „Eltávozást kaptam.” „Most vonult be, és mán eltávozást? Lássá, nem imádkoztam hiába.” Tamással az utcán tanakodtunk, eredménytelenül. Hol lakhatnék? A Pozsonyi út bedöglött. Menyasszonyomékhöz semmiképp sem költözhettem a részeges, megbízhatatlan házmester miatt, akit addig is mindig kerülni igyekeztünk – ha kiszimatolná, hogy rejtegetnek valakit, rájuk hozná a nyilasokat. Felötlött bennem – szalmaszál a fuldoklónak – az Apáthy-szikla: magas mézskő-kiszögellés a Gugger-hegy nyugati lejtőjén, nyáron megterem rajta a zöld kövirózsa, a fehér köviszekfű, csaknem függőleges falának kapaszkodóin gyakran mászkáltam kamaszkoromban le-föl, mert szégyelltem magam előtt mélységiszonyomat és halálfélelmemet. Van a szikla oldalában egy üreg, szerelmespárok veszik igénybe tavasztól kora őszig, felszórják szalmával, enyhe napokon egész alkalmas lehet. De húszfokos hidegben? Örültség, hiszen máris vacogunk. Kínunkban beültünk a moziba, a *Horst Wessel* ment a Széna téri Budai Apollóban. Az undorító náci propagandafilmlet légiriadó szakította meg. Nem repülőök jöttek, vöröscsillagos felderítő tankok törtek át Budakeszi felől majdnem a Széli Kálmán térig – erről azonban fogalmunk sem volt, és ha mondta volna valaki, legyintettünk volna a bolond beszédre. Dél elmúlt, jobb helyeken ebédelnek ilyenkor, díszítik a karácsonyfát, készülnek a szentestére. Amely este vészesen közeledett, és nem kecsegtetett semmi jóval. „Van itt egy ismerős család, menjünk fel hozzájuk” – ajánlotta Tamás. „Minek?” „Mit tudom én, kicsit megmelegsünk.” Serdülőkorú lány nyitott ajtót, Tamás bemutatott. „A barátom, ne féljete.” „Apu, kijöhetsz!” A házigazda előbújt a rekamié ágyneműtartójából, csengetéskor ott szokott tartózkodni. Beszámoltunk a helyzetemről. „Pár napot kell csak kihúzni – mondta a házigazda. – Az oroszok Budakeszin vannak.” „Képtelenség, az egész védelem déli és keleti irányban épült ki, hogy kerültek volna nyugatra?” „Pedig úgy van, hallgassátok meg a rádiót.” Beállította Londont – melynek hallgatásáért felkoncolást ígért a kormány nemsokára zörejek és füttyögés közepette megdöndültek Beethoven *Sors szimfóniájának* kezdő taktusai: tititi-tá tititi-tá ... A londoni szignál. Aztán hírek, mindjárt elsőként a hihetetlen harctéri jelentés: a 2. és 3. Ukrán Front csapatai, meglepetésszerű átkaroló hadmozdulatuk eredményeképpen, rövidesen befejezik Budapest körülzárását, a fővárostól nyugatra Budakeszi községet megtisztították a németektől és magyar csatlósaitól. Igaz lehet? Akár igen, akár nem, nekem más esélyem nincsen. Elbúcsúztunk, a Széli Kálmán téren villamosra szálltunk – feltűnt, hogy a nyolcvanhármas pótkocsi nélkül közlekedik –, és tizenhatfilléres szakaszjeggyel kibumliztunk a frontra.

Budagyöngyénél leszállították az utasokat, a villamos visszafordult. Nyüzsgés, rohangászó német tisztek, katonai teherautók. Ügy látszik, igaz. Gyerünk a hegyre, a Vöröstorony utcai gyümölcsösben ismerőseim vannak, szegről-végről rokonok. „Itt nem maradhattok – közli a rokon hűvösen. – Tele a ház németekkel és tábori csendőrökkel, menjetek szépen haza.” Haza? Hová? A szemközti emelkedőn kisebb sziklacsoport, tetejéről nappal messzire belátni a völgyet és a körébe fonódó hegyeket. Most ugyan se nap, se hold, se csillagok, utcai lámpák még kevésbé, de azért próbáljuk meg, hátha látunk valamit. Láttunk is, hallottunk is. Alighogy felhúzódkodtunk a

sziklákra, a Hidegkúti úton (később Vörös Hadsereg útja, ma ismét Hidegkúti út) valami robbant, majd újabb robbanások és villanások gyorsuló ütemben, géppuskák, kézfegyverek, gránátok zenebonája, recsegve szakad szét a sűrű szövésű este, fekete vásznára golyószórók nyomjelző lövedékei, sorozatvetők rakétakötegei égetik rá narancsosan izzó röppályájukat. Káprázatos látvány, messziről. Hány emberéletbe kerülhetett? Hány kitépett végtagba, megpattant szemgolyóba, szétloccsant nemi szervbe? Magyar beszéd a szomszédos bokrok mögül, katonák közelednek, tűnjünk el. Ismerem a járást, van erre egy pajta, oda vezetem Tamást. Az ajtó nincs bezárva, a tengerfenéken lehet ilyen tömény sötétség, tapogatózunk. Itt a szecskavágó, forgattam a kerekét eleget. (Évek múltán akadtam rá a párjára a zirci járásbeli Bakonybél falumúzeumában.) A hátsó falnál boglyányi szalma, lópokrócok, pompásabb fekhelyt nem is kívánhatnánk, csak az idő volna engedékenyebb. „Bolha nincs?” – kérdezte Tamás bizalmatlanul. Volt, ez elég hamar kiderült. Hogyan tudunk elaludni abban a veszett hidegben, rejtély. Pingpongozásra ébredtünk, pattogtak a labdák, hol közelebb, hol távolabb. Géppisztoly-párbaj. Beszivárgott már némi világosság, Tamás egy gondosan átkötött csomagra bukkant a szalmában. Kibontsuk? És ha pokolgép? „Akkor ketyegne” – állapította meg Tamás szakszerűen, és gyakorlott kézzel szedte le a spárgát, a papírt. Leesett az állunk: könyv volt, Henry Ford műve, címe: „A zsidókérdés”. Ugyan ki dughatta ide? Ki tartja annyira becsben, hogy díszes karácsonyi papírba csomagolta? Kinek a fája alá szánta? Nem töprenghattünk sokáig. Vakító narancsfény lobbant hirtelen, pokolbeli láng, kidőlt az ajtó, Ford elrepült, mi a falnak vágódtunk. A robbanást még hallottam, utána jó ideig semmit. Kótyagosan tápászkodtunk fel, az ajtónyílásban két géppisztolyos katona. A kisebbik intett, hogy emeljük fel a kezünket és forduljunk a falnak, a másik átkutatott, nincs-e nálunk fegyver. Visszafordulhattunk, a kicsi bólított, leengedhettük a kezünket. Akkor villant a szemembe kucsmáján a vörös csillag. Űristen. Nyakába ugrottam, ösztönösen rámkapta a géppisztolyát, de mielőtt elsütötte volna, jobbról-balról arcon csókoltam. Aztán csuklani kezdtem, összerándultam, és hosszan nagyon hosszan rázta-cibálta a vállam a fékezhetetlen zokogás.

Jelentkeztünk a Nagybányai úti gárdaezred-parancsnokságon, egy fiatal főhadnagy hallgatott meg bennünket. Anti tolmácsolt, magunk korabeli kárpátaljai zsidó fiú, ő tegnap vetődött ide a parancsnokságra. (Később elmondta, hogy az utóbbi időket befalazva töltötte a hegyen egy istállóban, odúját a külvilággal egyetlen lyuk kötötte össze, azon át vette be az élelmet, és adta ki a végterméket.) Kértük a tisztet, osszon be fegyveres szolgálatra, vagy ha nincs rá mód, lőszerszállításra, akármire. Fegyvert nem kaptunk, egyszerűbb megbízatásokat igen: ágyúállást építettünk a Törökvész úton, sebesültet vittünk hordágyon a segélyhelyre. Óbuda felől a németek átlóttek a hegygerincen meredek röppályájú lövegeikkel, a réten, ahol a hordággal keresztül kellett vágnunk, zizzentek a puskákból kiröppent ólomdarazsak. Kivert a veríték a félelemtől, szívesen dicsekednék az ellenkezőjével, de nem lenne igaz. Annyira féltem, hogy szerettem volna ledobni a vértől lucskos hordágyat a szétroncsolt combú, ijesztően elfehérült arcú fiúval – nem lehetett több húszévesnél –, ledobni és belelapulni a földbe, tíz körömmel belekapaszkodni, elkeveredni a göröngyökkel. Összegörnyedtem, fejem a vállam közé húztam, fél szemmel Tamásra sandítva, láttam, ugyanazt érzi, amit én. Fiatal vöröscsillagos volt a kíséronk, fél kezében a géppisztoly, a másikkal az egyre elviselhetetlenebb súlyú hordágy fogantyúját markolta. Végigmért bennünket, kihúzta magát. Mi is azt tettük – a lecke után, amelynek némasága megszegyenítőbb volt minden szóbeli rendreutasításnál, lehetetlen lett volna nem fölegeyenesednünk.

A villában, ahol a parancsnokság elhelyezkedett, egy alagsori helyiségben meghúzódhattunk. Pihenőjük idején be-betértek a katonák, felejthetetlen ízű húsos-

tésztával kínáltak ötliteres lábosból, harmonikáztak, énekeltek. Egyszer a főhadnagy is benézett, a katonák nem pattantak fel, nem vágták magukat vigyázzba, a tiszt a rendfokozat nélküliekkel is úgy beszélgetett, mint vele egyenlőkkel – ez nekem teljesen szokatlan volt. Néhány nap múlva szekerek álltak meg a kapunál, a parancsnokság továbbvonult. „Mi máshová megyünk” – közölte Anti. Szekérre ültünk, ki a hátul zötyögő üres kondérokhoz, ki a bakra a gyepelőt tartó, Jaska nevezetű bajuszos orosz mellé, akit Anti mint leendő főnökünket mutatott be. Leszekereztünk a völgyben épült tüzéradakémiára, ott nyertünk beavatást új tevékenységi körünkbe, amely a lóápolás különféle mozzanatait ölelte fel. Reggel-este vizet húztunk kézben fogott kötélén egy aknaféleségből, a víz kevés volt, éppen csak itatásra elég, emiatt az állatok tisztán tartása úgy történt, hogy a soros lovat felvezettük a bejárati lépcsőkön valamelyik földszinti irodahelyiségbe (az istálló romokban hevert), és olvasztott hóba mártogatott szalmacsutakkal gyönyörűen kifényesítettük. A ló, merem állítani, ragyogott, mintha kiszidolozták volna. (A módszer elterjesztését mégsem ajánlanám, vödörnyi hóból ujjnyi vizet fakasztani inkább csüggesztő, mint lelkesítő foglalatosság.) Sok volt a ló, sok a munka, a szekerek napjában többször indultak kondérokkal megrakottan a frontvonalba, és nem mindig tért vissza mindegyikük. Jaska – civilben is kocsis – megbecsült a munkánkért, maga szolgálta fel nekünk reggelire tányérban a főtt csirkét, mint egy pincér: „Aki dolgozik, annak jár.” Ha meggondolom, azóta sem kaptam semmilyen munkámért senkitől olyan megbecsülést, mint tőle. Volt a szakasznál még egy parasztember a lovak mellett, idősebb ukrán, Karpunyinak hívták, ő is megkedvelt minket. Újév táján beszólított hármunkat a kuckójába. Sarokba támasztott puskája mögül üveget halászott elő, pléhbögréket állított a lócára, és kitöltve a „hosszú távúnak” ígérkező vodkát, elkomolyodott. „Sztálinra. A békére.” Koccintottunk.

A front egy időre megmerevedett, aztán nekilódult, Jaskáékat elvezényelték. Hármunk közül csak Anti maradhatott velük, nyelvtudása jóvoltából, minket letett a szekér az Új Szent János kórháznál. Összecsókolóztunk Jaskával, Karpunyival, Antival, megveregettük a j óraival, szívünkhöz nőtt lovakat, integettünk, amíg el nem tűntek örökre a Fogas után a kanyarban. – Aztán magától gördült lábunk alá az Istenhegyi út. Akkor kezdtem félni. Félttem, mert volt már rá időm, mert most kellett szembenézniem azzal, amit addig valamelyest elfüggönyözött a mindennapos készenlét és kötelesség. Tüzeckém, kedvesem. Hányszor szólongattalak félhangosan, olyan kevésbé lírai helyzetekben is, mint a vödörhúzás, csak a furcsálkodó tekintetek térítettek észre. Ugye megvagy? Az nem lehet, hogy ne legyél, az képtelenség. Rohanni szerettem volna, de inkább lassítottam, húztam az időt, megálltam. „Gyere már, mi van veled, bediliztél?” Tamás belémkarolt, elvonszolt. A ház, ellentétben a rommá lőtt szemköztivel, aránylag ép volt, leszámítva a golyónyomokat és a betört ablakokat. Kopogok, dörömbölök. Senki. A szomszéd nyit ajtót, a jóképű pap, frissen borotvált arca sápadt és beesett, lötyögő házikabátja alatt vastag pulóver, a lábán bakancs. „Dicsértessék” – mormoljuk Tamással. „Mindörökké, fiúk, mindörökké. Manapság ugyan kicsit szűkén méri a mindennapi kenyérünket, legalábbis a mi gyarló emberi mércénk szerint. Viszont félig-meddig megszabadított már a gonosztól, ez a lényeg.” „A tárgyra, atyám” – noszogattam türelmetlenül, persze csak gondolatban, de így is megértette. „A maga részére, fiam, van énnám egy levélke. íme.” Kitéptem a kezéből, felszakítottam a borítékot. „Kedvesem, apám értünk jött autóval, sürges, sietnem kell. Biztonságos helyre visz, ne aggódj, hamarosan minden úgy lesz, ahogy elterveztük. Vigyázz magadra, drágaságom, és ne felejtse el, mennyire szeretlek.” A tisztelendő jóindulatúan mosolygott. „Hát maguk, fiúk?” Csakugyan: hol fogunk lakni, mit fogunk enni? Erre még nem is gondoltunk. „Figyeljenek ide, van nekem egy nagyon jó barátom, a gyerekkoromtól igazgatja a Budakeszi úton. Én csináltam papot belőle. Fölszentelve ugyan nincsen, mert zsidó ember, de mit számít az, Isten előtt mindnyájan egyenlők

vagyunk. írok pár ajánló sort, adják át neki a legszívélyesebb üdvözetemmel, ő majd gondoskodik magukról.”

Gutmann Péter igazgató barátságosan fogadott minket. Érdeklődött az ő arany szívű barátja felől, aki az életét mentette meg, tájékoztatott a gyereketthonról. Kevés gyerekük van jelenleg, a többséget sikerült vidéken elhelyezni. Különböző korúak, ők laknak az egyetlen fűthető hálóteremben, a négy nevelő szintén ott alszik, szorítanak majd helyet nekünk is, szalmazsák van elég. Ennivaló is van, nem valami bőséges, de megteszi: krumpli, borsó, konzervek, mind a vöröscsillagosoktól. „Mi lesz a dolgunk?” „Favágás, krumplipucolás, pedagógia, nem fogtok unatkozni.” Valóban nem unatkoztunk, bár úgyszólván átmenet nélkül szűnt meg az, ami addig minden erőnket lekötötte, és szokatlan volt, szinte kényelmetlen, hogy nem kell húrként feszülni pattanásig, hogy a lélegzetet elakasztó homokzsák lehullt a hirtelen könnyebbség miatt hitetlenkedő vállról. Favágás, krumplipucolás, dolgozatjavítás, megnyugtató eseménytelenség. Igaz, időnként még üstdobok dobogtak a messzeségből, sőt – mi ez? Kattogás a hegyekben, nem tudni pontosan, hol, vagy képzelődtünk? Újra csend. Tekeredik a krumplihéj, „mi lehet Pesten?” – tűnődik Péter, a többieknek ugyanez jár a fejében. Délután Gábor, az igazgatóhelyettes bejelentette, hogy megpróbál átjutni Pestre. Mindannyian felajánlottuk kétnapi konzervadagunkat, Péter kiutalt a világjárónak hat szem krumplit és tíz szál gyufát, ezzel a rakománnyal vágott neki Gábor sűrű szerencsekívánataink közepette másnap kora reggel a kalandos útnak. Két hét múlva láttuk viszont. Gyorsan megebédeltettük és ágyba küldtük a gyerekeket, Gábor pedig a tűrhető éghajlatú konyhában, moccsatlan csendben megkezdte úti beszámolóját. Hidak nincsenek, Ercsinél tudott átkelni, úgy fordult vissza északra. Pest romokban, nincs élelem, az emberek csontig lefosztják a húst a lótetemekről, nincs víz, nincs tüzelő, semmilyen közszolgáltatás. Hullák az utcákon, a tereken, a kapualjakban, hullák egymás hegyén-hátán a gettóban, ha a fagy fölenged, olyan járvány jöhet, amelyet a középkor óta nem látott a világ. A vöröscsillagosok vagy tíz napja kifüstölték a náciakat utolsó fészükéből, a gellérthegyi barlangokból, a maradék megkísérelte az áttörést a budai hegyeken át Bécs felé – tehát mégsem képzelődtünk –, a német főparancsnokot Hitler magyarországi helytartójával együtt egy csatornában fogták el. Gábor mindezt részint saját tapasztalatából vagy szóbeli közlésekből tudta, részint az újságból. Mert van már újság Pesten, a Szabadság, hozott is egy példányt, tessék. Péter nyúlt érte elsőnek, megrebbent kezében a papír, körbejártak a szétszedett, gyűrött oldalak. Szabadság. Mit olvastunk abban a számban? Fogalmam sincs. Aznap talán semmit sem, hiszen korán esteledett. Korán esteledett, villany nem volt, de a fekete címbetűk sokáig parázslottak még a sötétben.

Gábornak visszafelé nem kellett kerülnie, a befagyott Dunán jött a Margitszigeten át Óbudáig. (Korábban ezt az utat nem lehetett használni a belövések miatt.) Tamás úgy határozott, ő is átkel a jégen, megkeresi Pesten a szüleit, a rákövetkező napon visszajön. „Megyek én is veled.” Péter adott az útra fejenként egy-egy konzervet, a kapuig kísért minket. A Gugger-hegyen vágunk át, megvolt még – ágyú nélkül immár – a lövegállás, amit mi ástunk, a Zöldmáli úti villanyoszlopokon kézzel írott, rajzszöggel felerősített füzetlapok hirdették az új pártok alakuló gyűléseit. Óbudán üzemelt a dunai átjáró, valaki figyelmeztetett, hogy ne térjünk le az ösvényről. Kanyargott a kitaposott keskeny ösvény, nem egyenes volt, mint vártuk, úgy látszik, tapasztaltabb lábak már kitapogatták, merre a legbiztonságosabb. Követtük az előttünk járókat, jó néhányan tartottak Pest felé libasorban, mások szemben jöttek szintén egyesével, oldalazva araszoltunk el egymás mellett. A jég hol sima volt és sikamlós, hol kásás, vizes, nem túl biztató. Megkönnyebbülve kászálódtunk ki a pesti oldalon a szilárd talajra. Akkor tárult eléink a szörnyűség, amire ugyan számítottunk Gábor elbeszélése alapján, de a közvetlen élmény más, mint a szó. Romokat, hullákat, autó- és

villamosroncsokat kerülgetve jártuk a sebzett utcát, talpunk alatt csikorgóit az üvegtörmelék. Hogy rövidre fogjam: megtaláltuk Tamás szüleit, beteges szürke arcuk láttán Tamás a könnyeit nyelte. Ők is sírtak, örömben. Nekik adtuk a konzerveinket, a szemükben lobbanó állati vágy elfeledtette saját éhségünket.

Aznap késő lett volna visszaindulni, megvártuk a reggelt Tamás szüleinél. Fűtetlen kétszobás lakásban laktak, kibombázott rokonok sokaságával. Este kivételes ünnepi lakomát csaptak a konzervbabból, minket kínáltak elsőként. Udvariasan elhárítottuk, reggel a gyerekotthonban pukkadásig jóllaktunk ugyanebből, rá se bírunk nézni. Másnap búcsúzkodás, indulás. De csak a Duna-partig jutottunk. Géppisztolyos katona strázsált az átkelőhelynél, senkit nem engedett a jégre. A Sziget felé mutatott, és feltartotta három ujját. A jelzett irányban jókora nyílás feketéik, abba fulladtak bele hárman. Tanácstalanul baktattunk vissza a szülőkhöz. Mi lesz most? Itt fogunk élösködni a nyakukon? Megörültek, a mama sürgölődött, üljetek le, mindjárt ebédelünk. Marharépa volt ebédre, az ebéd pótolta egyébként a reggelit és a vacsorát is. (Az előző napi vacsora, mint említettem, kivételnek számított.) A marharépának, amely azokban az időkben fő táplálékaink kevéssé változatos sorába emelkedett, igyekeztem azóta az ízét is elfelejteni – amennyire emlékszem, kellemetlenül csípi a nyelvet, a szájpadrást, a torkot. Persze, aki nagyon éhes, annak csemege. Ha van. De miként e siralomvölgyében minden, a marharépa is véges, tehát elfogy. Ennek okán támadt az én sugallatos eszmém: a bejgli!

Fölkerekedtünk. Velünk tartott Zoli bácsi is, Tamás papája, jónevű kutatómérnök, aki szerette az izgalmas, merész, nagyvonalú vállalkozásokat. Vajon megvan-e még a barátságtalan néni, a lakás, a ház a Pozsonyi úton? A ház megvolt, ha fogyatékosán is, kapu nélkül és folytonossági hiányokkal a lépcsőkön. Feltornásztuk magunkat az ötödikre. Kopogtatok, csoszogás. „Én vagyok, néni, a lakója.” Kinéz a kémlelőnyíláson, résnyire nyitja az ajtót, gyanakodva méreget mindhármunkat. „Mit akar?” „A holmimért jöttem, szeretném elvinni. És megköszönni, hogy vigyázni tetszett rá.” „Nincs itt semmiféle holmi. Amikor maga elment, visszajött a két katona, megint magát keresték, fölforgatták a szobát, a holmiját bepakolták a bőröndjébe, és elvitték. És milyen trágár kifejezéseket használtak, fúj, mint a kocsisok, az én lakásomban! Én ehhez nem vagyok szokva, én ezt kikérem magamnak ! Én nem tudom, kicsoda maga, kit vettem én ide, de a lábát hozzám be nem teszi többé.” „És a bejgli?” „Milyen bejgli?” Féltreoltam a nénit, berontottam a szobába, a szekrényhez. Hihetetlen! A tetején ott volt a bejgli érintetlenül, becsomagolva, ugyanúgy, mint azon a reggelen, amikor búcsú nélkül elhagytam őt. „Köszönöm, néni, minden jót!” Robogunk lefelé, a néni döbbsen bámul, alighanem most dereng föl előtte, hogy tudtán kívül valami kincs volt a birtokában, olajmezőt vagy gyémántbányát rejtegetett átmenetileg a szekrény hallgatag és titokzatos teteje. – Az utcán nem bírtunk magunkkal. Összehajoltunk, lázasan kiboncoltúk a papírt, és íme, az elaggottan is sima bejgliarc reánk mosolygott. Ő, bejgli, drága bejgli, te vésőre méltó, meg lehetne mintázni rólad a hűség és állhatatosság szobrát. „Kóstoljuk meg, jó-e még” – suttozta Zoli bácsi. Hát, ami azt illeti... tényleg volt az állagában valami szoborszerű, mintha a milói Vénusz előkerült márvány jobb karjába harapnánk, a legapróbb falat szétrágása is időigényes, körültekintést kívánó feladatnak bizonyult. Kisded csapatunk azonban nem hátrált meg. Egészen addig, amíg a feltűnést keltő műtárgy magára nem vonta a lakosság figyelmét. Csakhamar gyülekezni kezdtek a báméskodók, mint boldog békeidőkben az utcai balesetknél. Elhangzottak az első megjegyzések, a fogycogató hidegben forrosodott a légkör, a magyarázkodás nem látszott célravezetőnek. Így hát, a bejglit télikabátja belső zsebébe süllyesztő Zoli bácsival az élen, méltósággal, de sietősen eliszkoltunk, mielőtt meglincseltek volna.

JELENÉS

Fekete lángok öklelőznek
nekivadult bikák
patájuk alatt megvonaglik
a törött gerincű világ
szarvuk hegyén az ég
sebzetten füstöt okád

Aztán megpattan a csend
s a halott
kiégett szemű csillagok
szertegurulnak mint a koponyák

E KOR

E kor, mint nyájas nyárestén a tó,
oly biztató, olyan cirógató.

Meg-megcirógat, húsen, mint a hab
a hetednapos vízbefúltakat.

Oly jó hozzám, olyan figyelmes és
generózus, mint egy tarkólövés.

E kor: nyakamra szoruló kötél.
Függök, s a szél ingázni ösztökél.

Hát leszek harang nyelve legalább,
hírül adni, hogy égnek a tanyák.

FESTŐ ÉS KORA

Kérded, a festők közt ki a leghűbb tükre korunknak?
Bosch papa mindegyiken túltesz a szörnyeivel.

MORBID

Évek záporában
bizony, jól eláztam.
Majd a kemencében

megszánt az áram.

Majd az edénykében,
porított formában
lesz időm tűnődni,
hogyma valami más is
maradt-e utánam.

Talán hagytam egy-két
cseperedő eszmét,
talán fel is nőnek.
Persze, csak ha lesz még
kedve az időnek
felnevelni őket.

VALAMI PARTON

Jó lenne elheverni valami parton a homokban,
marokból csorgatni lassan a finomra őrölt perceket,
hallgatni a távolságot, a semmit, amint szíve dobban,
álmok suttogását, ahogy homokjuk a homokra pereg,

kiengedni sajnálat nélkül, nyugodtan
minden elhasznált emléket, mint a lélegzetet,
megválni a kacattól, amit titokban
egy lélekrekesz, egy elfelejtett fiók rejteget,

súlytalanul ringani az üvegragyogásban,
fényé oldódni az olvatag fényben,
valami parton, ahol télen is nyár van,

ahol nem fagy el hűség, szerelem, szemérem,
s az értelem nem csúszkál parázsló jégen,
mezítláb, holtra váltan.

ÁLOM

Üvegszálon, pókfonálon
ereszkedik le az álom,
liliomból font kötélén,
lengedező ökörnyálon.

Vagy elfészkel egy tenyérben,
pihegve, pelyhes-fehéren.

Ám az öt ujj, mint a csapda,

marokká szorul keményen,
és az álom, a törékeny,
szökni sem tud: felriadva,
meghal ébren.

RAJZOLGATÁS

Az úristennek kedve támadt,
hogy rajzolgasson azt meg ezt.
Evégből teremtett magának
egy praktikus spirálnoteszt,
külföldi színesceruzákat,
és mindjárt rajzolt is groteszk,
kétlábbon járó figurákat.
Akadt közöttük mindenféle:
kövér, sovány, eleven, bágyadt,
ki szépre sikerült, ki csúfra,
ki délcegre, ki csenevészre.
De a Mester végül megunta,
és az egészet összetépte.

TRÓJÁBAN

Semmi sem érvényes többé,
csak a komor Kasszandra-jóslat
és meg nem hallóinak magabiztos bárgyúsága:
lám, nem győznek hálát rebegni
az ajándékba kapott csodalóért,
mielőtt elégedett hörgéssel zuhannának a semmibe.

NOSTRADAMUS UTOLSÓ JÓSLATA

Ha azt fütyörészi
az úri csaló
hogy jó a gonosz
és rossz ami jó
hogy fent van a lent
és lent van a fent
és rút ami szép
és szép ami rút
és rút az igaz
és szép a hazug

és út a verem
és búza terem
a jéghegyeken
mocsarak fenekén

ha ezt fütyöréshi
az úri betyár
és toccsan a sár
mert táncol a füttyre szegény
kilökött proletár

akkor szakad apró darabokra a világ.

CSEND

Csontot repesztve lép a csend,
eltapossa az elevent,
rovartetem vastalp alatt
a szétnyomott szó, gondolat.

Vastalp alatt rovertetem
a gondolat, vagy annyi sem,
fröccsen a nyálkás fürtelem,
a csend, a csend könyörtelen.

Hát kiáltani kell, muszáj,
ha vérrel habos is a száj,
mielőtt minden elevent
eltapos örökre a csend.

Tizenegyparancsolat

Én, a Disznófejű Nagyúr vagyok a te Istened, és ne
legyenek
néked más isteneid.

De azért gyújtss a faragott képet, kivált pénzromlás idején.

Akit tegnap imádtál és tiszteltél, azt szelek fordultával
taposd
meg harmad- és negyedíziglen.

Vedd imádattal ajkadra mindenkori Gazdád nevét és
hátsófelét.

Tiszteld a föléd kapaszkodottat százszorta nagyobb

tisztelettel,
mint atyádat és anyádat, hogy hosszú életű légy a
hivatalban,
melyet ád tenéked.

Szeresd felebarátodat, amíg hasznodra van.

Ne ölj, ha nem tudod eltüntetni a nyomokat.

Ne paráználkodj megfelelő óvintézkedések nélkül.

Ne lopj túl keveset.

Ne tégy felebarátod ellen hamis tanúbizonyítást, ha meg
nem
kapod az árát.

Nagyhatalmú felebarátnak ne kívánd meg ökrét és szamarát,
érd be tenmagaddal.

MONTÁZS

„Szeretném, hogyha szeretnének.”
Új amerikai musical, vidám és könnyfakasztó!
„Ami van, széthull darabokra.”
Mindent ragaszt a Szuperszipó ragasztó!

„Járkálj csak, halálraitélt.”
Adidas sportcipőben felüdül a lába!
„A város peremén, ahol élek”,
szükség van Security biztonsági zárra!

FENEVAD

A fenevaddal szót érteni nem lehet,
mert fenevadak között nőtt fel ő,
s e környezet nem kedveli a könyveket,
nem tudja, mi a logika, a bölcsélet,
ez itt a bökkenő.

Sorolhatod a legpompásabb érveket,
a fenevad nem lesz meggyőzhető,
ámbar tisztos polgárnak vélheted,
ha karmait bújtatja félcipő,
ha köszöngetve lépeget,
vagy meg-megáll és elcseveg,

tudakolja hogylétedet,
mert az idő
ragadozásra épp nem kedvező.

De mihelyt újra kedvez az idő,
a fenevad
egy zizzenés alatt
kivillant karmot és fogat,
lecsap, kettéharap.

FENEVAD-VARIÁCIÓ MADÁRHANGRA

Foszlányok, röpködő pihék
jelzik, hogy lecsapott a vércse.
Úgy látszik, hiába a szó,
könyörgés, prédikáció,
nem vevő a hittérítésre.
Meg nem hallaná az igét,
még egy segédigét se.

BLÖDLI

Részeg az udvari bolond,
tréfáitól mindenki bög itt,
tehenek nyakán a kolomp
bajt jelezve félreverődik.

Négyszögesül a napkorong,
hal a vízparton levegőzik,
keresztspók, békaporonty
éjszaka ágyunkban időzik.

Zászlóvá dicsőül a rongy,
Akhillészt teknőcök előzik,
s nem akad egy józan dorong,
elverni innen ezt a blödlit.

OPERETT

„Egy csók és más semmi.”
Azt mondták, busásan fizetnek.
Végül adtak harminc ezüstpénzt

meg egy érdemkeresztet.

KELJ FÖL

Ütnek, gyaláznak?
Üss vissza, lázadj!
Csak ez segíthet,
nem az alázat.

Kelj föl, ne térdelj,
eget ne kérlelj.
A Nap magad légy:
süss, erjessz, érlelj.

EGY NAP

Lopakodik már a hajnal,
zsákja tele bajjal, jajjal,
zsákja száját ha kioldja,
ólomfelhő ül a holdra.

Felfordított tele zsákja,
amit rejtett, kiokádja,
dermednek a rózsakertek,
ha kihányja, amit rejtett.

Gyenge rügyre hányja mérgét,
pendülő fagy penge-kékjét,
vasra rozsdát, juhra mételyt,
igaz szóra álnok kételyt,

öklöt, lendülőt, hogy üssön,
tüzet, hogy boszorkányt süssön,
tükröt, melyben hamvas-szépnek
látszanak a rücskös vének.

Lopakodik már az este,
a nap szárnya ím lenyesve,
a nap halott. Vagy tán máshol,
tán valahol még világol?

LOGIKA

Ahol zászló nincs, nincs sereg.
Sereg nélkül viselhetsz láncot.
De addig zászlód sem lehet,
míg magadat gyalázod.

Második Hamlet, dán király

Egy régi krónika tanúsága szerint a nagy Shakespeare, aki többre tartotta a művészet törvényeit, mint a történelem tényeit, Hamlet históriáját nem úgy vetette papírra, ahogy a valóságban megesett. A darabban Hamlet nem szúrja le az imádkozó Claudiust, nehogy a pokolra való gazfickó megtisztult lélekkel a mennyországba jusson, a valóságban viszont az történt, hogy Hamlet végighallgatta rejtkehelyéről Claudius imáját, és meggyőződve róla, hogy a bűnös király nem bánt meg semmit, tehát nem remélhet bűnbocsánatot, törével habozás nélkül a másvilágra küldte apja gyilkosát.

Miután Claudiust elérte végzete, az udvari nemesség Polonius tanácsára, de a maga jószántából is Hamlet elé járult, hogy hűséget fogadjon Dánia új urának. Polonius nőül adta leányát, Oféliát az ifjú uralkodóhoz, és a kettős koronázás, majd egy rövid angliai nászút után Hamlet megkezdte országglását. Királyi rendelettel véget vetett a tivornyáknak, a nemességet a norvég veszedelem miatt adófizetésre kötelezte, továbbá közhírré tette, hogy a parasztok földjét nem szabad elkeríteni többé, és aki a szegény népet sanyargatni merészeli, fővesztéssel lakói. Ezért aztán nőttön nőtt az elégedetlenség a nemesi körökben, olyannyira, hogy új hóhért kellett szegődtetni a régi mellé, mert az már nem győzte egymaga a munkát. Hamletet, akit királyfi korában az „igazságos” jelzővel illeltek, kezdték széltében-hosszában „Vérengző Hamlet” vagy „Ördög Hamlet” néven emlegetni, amikor pedig egy aszályos évben odalett a gabonatermés, a parasztok kaszára kaptak és Helsingör ellen vonultak, mert a nemesek elhitették velük, hogy az aszályt Isten küldte, megtorlásul Hamlet bűneiért. Nem csoda hát, hogy a király napról napra sápadtabb és soványabb lett, szeme körül gyűltek a ráncok, tekintete zavaros volt az álmatlanságtól. Egy szép tavaszi reggelen, midőn Ofélia arra kérte, hogy menjenek ki a patakpartra virágot szedni, mint régen, jegyességük idején, Hamlet olyan furcsán nézett rá, hogy a fiatalasszony felsikoltott és rémülten elszaladt. Meg sem állt apja házáig.

Az öreg Poloniust lelke mélyéig megrendítette a látvány. Csitítgatta-nyugtattgatta a reszkető Oféliát, kifaggatta töviről hegyire. És Ofélia mindenről beszámolt. Elmondta, hogy Hamlet mennyire megváltozott, mogorva lett és ingerült, soha egy kedves szava; hogy őrá, Oféliára, alig palástolt szánalommal tekintenek az udvarbeli asszonyok; hogy

Hamlet éjszakánként fölkel és ír, egész lapokat teleír, egyiket a másik után, néha meg csak ül az asztalnál és maga elé mered, meg se hallja, ha szólnak hozzá.

– Harmadnapja is mi történt: bezárkózott a lovagterembe, én a hátsó ablakhoz lopóztam ... Azt suttogják róla, hogy az ördöggel meg halottak szellemével szokott tanácskozni, gondoltam, odakiáltom az őrséget, ha bántani akarnák... De csak járkált egymagában le-föl, a terem egyik végéből a másikba. Szólítottam: „Hamlet, édes uram!” Az arcomba néz... Én vagyok, mondom, nem ismeresz rám? Hátat fordított, ment tovább. – Ofélia tétovázott egy pillanatig. – Apuska drága, nagyon félek ... Úgy viselkedik ... Nem is tudom ...

– Mint aki nem normális? – kérdezte tárgyilagosan Polonius.

Ofélia késett a válasszal.

– Nézd, kislányom – mondta némi tünődés után Polonius egy sokat tapasztalt ember higgadtságával –, az uralkodás temérdek bajjal jár, amiképpen az ész is, mint ismeretes, és mivel ismeretes, nem kell beszélni róla, amiről meg nem kell beszélni, arról hallgatni kell. De mit is akartam mondani... Ja igen, az ész. Hát az ész, az bizony megzavarodik, ha nagy terhek nehezdednek a vállra, mert nem szabad ám azt hinni, hogy az ész meg a váll, szóval hogy egyiknek a másikhoz nincs köze, mert igenis van, és a te urad még igencsak fiatal ahhoz, hogy az uralkodás minden gondját-baját a vállára vegye anélkül, hogy az esze meg ne sínylené. Bizony megsínyli, amiképpen a mellékelt ábra ... De mit ábra, mi dolgunk az ábrával, nem arra akarok én kilyukadni... Hanem hát, szó ami szó, nagy szerencséd van neked, kislányom. Szerencséd, igen, úgy, ahogy hallod. Tudniillik épp a minap járt itt egy messze földön híres orvostudor, és jó pénzért, már úgy értem, aranyért, mert az arany jó pénz, sőt, mondhatnám a legjobb ... Szóval, ez az orvostudor eladott egy fiola varázsszert, éppen az ilyen nyavalya ellen, amilyen a te uradat kínozza. Hát akkor éljünk is a szerencsével, nem igaz? Figyelj rám: ha az urad, a mi Hamlet királyunk elalszik ... mert hát csak szokott aludni valamikor, aludni mindenkinek kell ...

– Igen, apuska. De ő annyira nyugtalanul alszik, szegény ...

– Jó, jó, ne sírdogálj már, kicsikém. No. Ha azt teszed, amit mondok, minden rendbe jön. Elszundít, elszenderedik, te meg szépen a fülébe töltöd ezt a varázsszert, és minden baját mintha elfújták volna. Meglátod.

– Istenem, apuska, ha igaz lenne ... Ha megszabadulna ettől a gonosz betegségtől...

– Hát persze, hogy megszabadul, kis bolondom, nyugodj meg. De aztán vigyázz, nehogy észrevegye nálad azt az üvegcsét, és kérdezősködni kezdjen ...

– Vigyázok, apuska. Nagyon fogok vigyázni – mondta hálásan Ofélia, és keblébe rejtve a varázsszert, kisuhant az ajtón.

Másnap délután, amikor az éjszakai virrasztástól elcsigázott Hamlet nehéz álomba merült a helsingöri palota kertjében, Ofélia nesztelenül odaosont hozzá, fölébe hajolt, és sugárzó szerelemmel az arcán, óvatosan és gyengéden fülébe csepegtette a mérget.

Fel Európába!

SORREND

„Igen, napról napra több a hajléktalan. És nem tudjuk őket elhelyezni, ami pénz van rá, a semminél is kevesebb. Erre kéne a pénz, nem a Lenin-szobrok eltávolítására. Előbb adjunk szállást a hajléktalanoknak, majd utána ráérünk eltakarítani a Marxot meg a Lenint.”

(Elhangzott a Kossuth Rádióban, 1992. januárjában.)

* * *

FELZÁRKÓZÁS EURÓPÁHOZ

„Fáradjon be, helyezze magát kényelembe” – mondta nyájasan a diónak a diótörő.

* * *

PILLANATKÉP

Buszmegálló, anno Domini nullanullakettő, a Főigazgató országosának második esztendeje. Bekecses káromkodik. „A rohadt komonisták! Már húsz perce nem jön az a rohadt négyes!”

* * *

FELELŐSSÉG

Volt egyszer egy makk, tölgy nőtt belőle.
Férgek lepték el, ledőlt a földre.
Még holtában is őrlik és rágják
mállatag törzsét, gyökerét, ágát.

Ez a makk bűne, kell-e mondani?
Ha ő nincs, a fa nem dőlt volna ki.

BUKOTT ELNÖK BÚCSÚJA

Mivel országom és székem kártyán elvesztettem,
hadd méltassam búcsúképpen
némely jeles tettem.

Megettettem kedvelt népem!
Lám csak, szinte dúskál:
guberálhat a szemétben
csontot – jobb a húsnál.

Ráadásul (kéz ne készen
veregetni vállam): zsendül,
mint a fű a réten,
szabadság, jogállam.

Jár a fehér hófehérben,
vörösre vadászhat,
csóvát csóválnak az éjben
a feketeszázak.

Indul, aratásra készen,
nem kombájn – a kórság.
Holnap itt egy pissz se léssen,
csendesül az ország.

S nem másé – enyém az érdem.

* * *

MITOLÓGIA

Ketten vetélkedtek egymással, egy masztabajszú meg egy kopasz, hogy melyikük a nagyobb gazember. Erisz, a vizsály istennője, aranyalmát ajánlott fel a győztesnek. Páris, a pásztor, akit döntőbíróként kértek fel, igazságos ember volt, mentes minden részrehajlástól. Láta, hogy a díjra mindkét versenyző rászolgált, ha nem is egyenlő mértékben, és a vesztest sem volna méltányos elűtni a jutalomtól. Ezért két egyenlő részre vágta az almát, és a kisebbiket a bajszosnak adta.

* * *

ZŰRÖS EGY DARAB VOLT

Hol patetikus volt, hol retorikus,
hol lírai, epikus, elégikus,
tragikus, groteszk, karikaturisztikus
és egyre hasfájdítóbban komikus
ez a zűrös drámai bohózat.

A végkifejlet azután
oly szikrázóan humorosra sikerült,
hogy kigyulladt a színház.

* * *

APRÓHIRDETÉSEK

Szakképzett semmittevő trónutódlást vállal a bolsevik iga alól felszabadult bármely országban. Perszónálunió esetén árendedmény.

Fiatal lány, ősnemes, megértő partnert keres. Ha akad egy eltartóm, ledobom a melltartóm. Kalandorok ne kíméljenek.

Nyugdíjas tejeskanna, abszolút megbízható, részmunkaidőben éjjeliedényként elhelyezkedne.

Állástalan kőszáli sas, jó referenciákkal, kanárinak ajánlkozik igényeshez. Kalitka nem akadály.

Karácsonyfát eredményesen képez át húsvéti tojássá a „Szociális Háló” Kft.

FŐNIX ADOLF

Adolf, a főnix
életre kelt,
világba vakkant
egy kurta „Heil!”-t.

Maszatnyi bajsztát
illessze bók!
Tincse, mint régen,
szemébe lóg.

S míg pillantása

fut kémlelőn
az orosz sztyeppén,
ukrán mezőn,

míg gazdaszemmel
néz szerteszt,
böffen belőle
ilyen beszéd:

„Na ugye, mégis én nyertem meg a háborút!”

* * *

NEVETNÉK RAJTA

Nevetnék rajta:
milyen aszott és görbe,
mióta markából kipergett
kincse, élete, mindene,
a hatalom.

Nevetnék rajta,
ha megvasalt ökle
szét nem loccsantotta volna
a nevetést.

BÉRTOLLNOK
„Majakovszkij bértollnok volt”
– mondta minap egy hazámfia.
„Európa” kicsit messze van még,
de annál közelebb Mucsa.

* * *

MIT ÉRLELT

Neve sincs már, se élte még egy.
Nem reklámozza áru véd jegy.
Padlón a proletár utókor.
Van helyette Persil mosópor.
(Persze, nem akárkinek.)

* * *

IMÁDSÁG

Áldassék a neve annak,
aki minket főigazgat,
atyánkként jutalmaz, büntet,
szava lelkünknek vigaszt ad
– mit tegyünk, ha mást nem adhat –,
csak a szánkából ki ne verje
mindennapi kenyerünket.

* * *

BUDAPESTI IDILL

Kések, horogkeresztek.
Bőrfejek, lincstre készek.
Ideje elfeledned
az átkos negyven évet.

RENDBEHOZZAK!

Ha omlani készül az ország,
és furcsán reccsen a világ,
ha lazulnak a szögek, srófok,
repedeznek az ívek, bordák,
és pillér nyögi: „nincs tovább” –
csak semmi pánik! Rendbehozzák
királyok, hercegek, grófok,
naplopók és burzsoák.

Érzékeny lélek

Anyukámat álmában fojtottam meg, függönyzsinórral, amit Szomor bácsitól kaptam. Szomor bácsi a szomszédunk, ő kért rá, hogy fojtsam meg anyukát, mert kéne a lányának a lakás, a lánya ugyanis már régóta nagylány, huszonhat éves, és még mindig albérletben lakik, pedig nagyon nem szereti, Szomor bácsi szerint egyenesen rühelli. Ezért kért meg Szomor bácsi, hogy zsinogeljem meg az anyukámat, el is magyarázta mindjárt, hogy mit jelent ez a szó, és hogyan kell csinálni az ilyesmit. Úgy beszélt velem, mint egy felnőttel, ez nagyon jólesett nekem, azonkívül nyalókát ígért

arra az esetre, ha teljesítem a kérését. Szóval, levett a lábamról. Azt is elmondta, milyen nagyszerű dolgom lesz, ha a lánya behurcolkodik. Nem muszáj majd vele laknom, az nekem nem volna kényelmes, inkább kinyitattja nekem a szerszámoskamrát az udvar sarkában, költözzek csak nyugodtan oda. Ennek őszintén megörültem. Sokszor elképzelttem már, milyen kalandos lenne a kamrában lakni, mint Robinzonnak a szigeten, szoktam is beszélni róla Szomor bácsinak. Szomor bácsi még azt is megígérte, hogy a lánya, ha behurcolkodik, ellát engem a legjobb falatokkal, mindennap csokifagyi lesz ebédre, meg jégkrém, meg amit csak akarok. Mindennap csokifagyi! Nem rántottleves valami vacak főzelékkel, amivel szegény anyu etetett, arra hivatkozva, hogy a keresetéből nem telik többre. Így aztán örömmel megtettem, amire Szomor bácsi olyan szépen megkért. Igaz, féltem egy kicsit, hogy értem jönnek a rendőrök, de Szomor bácsinak rengeteg barátja van, és elintézte, hogy ne engem vigyenek el a rendőrök, hanem anyukámat a hullaszállítók. Aztán még attól is féltem, hogy a másik szomszédunk, egy idős bácsi, akit Görbe bácsinak hívnak, mert bottal jár, és a háta úgy néz ki, mint az Eger várát ostromló törökök zászlóin a félhold – képen láttam ilyet –, szóval féltem ettől a Görbe bácsitól, mert éppen benézett az ablakon, amikor az anyukámat zsinegeltcm, és nem szerettem volna, ha emiatt összeszid, mert érzékeny gyerek vagyok, lelkileg sérülékeny, ahogy a tanító nénitől hallottam egyszer, és nem bírom a szidást. Egyszerűen nem bírom, az első rossz szóra elbögöm magam, pedig tudom, hogy férfiasabbnak kéne lenni. Szóval féltem, hogy a Görbe bácsi majd összeszid. De ő szerencsére tudja, milyen érzékeny vagyok, és amikor a zsinegelés után találkoztunk a lépcsőházban, megsimogatta a fejemet, és azt mondta, ő tapintatos ember, a világért se akar beleszólni a szomszédainak az ügyes-bajos dolgaiba, intézzék el ők maguk, mi meg maradjunk ezután is jó barátok. Ettől megnyugodtam. Most lent lakok a kamrában, rém érdekes, csak éjjel egy kicsit hűvös. A Szomor bácsi lánya már beköltözött, ő is megdicsért, hogy milyen értelmes, talpraesett gyerek vagyok. Csokifagyit egyelőre még nem tudott nekem adni, mert nem volt ideje, rengeteg tennivalója van a költözködés meg a rendezkedés miatt, de megígérte, hogy gondja lesz rám. Szomor bácsi is ígért holnapra vagy holnaputánra egy újabb nyalókát. Csak egy baj van: éjjel az anyuval álmodtam, és olyan szemrehányóan nézett rám, mintha teljesen megfélemedkezett volna az érzékenységerőmről. Hát ne legyen annyira feledékeny! Ha megint jön, én isten bizony ugyanúgy megfojtom álmomban, mint ahogy igazából megfojtottam akkor, amikor én voltam ébren, és ő aludt.

A MADZAG

Feszül a madzag
golyót pörget
lóbálja a rákötözött
Földet
feszül a madzag
a Föld pörög
mind szilajabbak
szédítőbbek
a körök

hegyek hasadnak
tengerbe csúsznak
kiloccsant óceánok

csapódnak havas csúcsnak
holdunk a holtra sebzett
nyit tűzpiros virágot
szerelmünk széttört serleg
emlékeink nyilallnak
fájnak mint odvas zápfog

kapaszkodnak az élők
tapadnak mint a férgek
vásott szívük dörömböl
markolnak követ kérget
mert kivágódni könnyű
a nekilódult gömbről

kapaszkodnak az élők
mint a férgek tapadnak
bokrot bokáig érőt
két kézzel megragadnak
hívők hibbant hitűek
suttogják ártó szóval
bár a körök vadabbak

hogyan tán nem lesz nagyobb baj
majd csak kitart a madzag

HA KÖLTŐ VOLNÉK

Ha költő volnék,
kifigyelném, hogyan születik bennem a vers.
A gondolat hozza-e a rímet,
vagy a rím a gondolatot (már ha rímes versről van szó),
vagy egy elkészült ritmus surran be elsőként lábujjhegyen?
Azt hiszem, ezek hárman egymást noszogatják,
bár a rím tűnik a legbiztosabb támasznak,
és rátalálni, az lehet igazán nehéz – úgy, hogy ne közhely
legyen,

[inkábbba szerzőszámárais

meglepő,
aztán óvatosan kitapogatni benne a nem is gyanított
gondolatot,
amely addig is megvolt ugyan, de hozzáférhetetlenül, mint
egy

[éppensaksejthető

szivárvány
(szóval hozzávarrni a rímhez a kabátot, akarom mondani,
[a gondolatot),
és ezt az egész ormótlan, nyakasul védekező akármit
mázsás kalapáccsal beleverni a formába,
hogyan abszolút könnyed legyen,

mert súlya is csak az áttetsző ragyogásnak lehet.
Tehát püfölni kell kegyetlenül,
amíg életre lobbanva, emberarcot nem ölt,
melyet felforrósít a harag, a düh
és mindenekfölött a parttalan gyengédség
valami megnevezhetetlen iránt.

Lehet, hogy ezt figyelném meg magamon versírás közben,
ha költő

[volnék.

De nem vagyok az,
így hát megfigyeléseimnek nincs hitelük.

SAJÁT HALOTT

Fájdalomtól megtört szívvel tudatom,
hogyan én,
a Máltai Lovagrendnek nem lovagja,
semmilyen akadémiának, ebtenyésztő vagy egyéb
egyesületnek

[nem

tagja,
semmilyen kitüntetésnek nem tulajdonosa
(sem a kardokkal és gyémántokkal, sem anélkül),
címetől, díjaktól, díszpolgárságtól stb. garantáltan mentes
egyén,
visszaadtam lelkem a Teremtőnek,
hajszálra ugyanazon állapotban, ahogyan átvettem tőle.

Saját halottamnak tekintem magam.

Felejthetetlen emlékemet megőrzöm.

Részvétlátogatások mellőzését kérem.

Ravatalomnál személyesen mondok gyászbeszédet,
méltatva bokros érdemeimet,
melyeknek legjobb, sőt úgyszólván egyetlen ismerője
vagyok,
majd gavalléros borraivalót (hullapénzt) nyújtok át
[elhantolóiimnak,
mielőtt dolguk végeztével elrobognának japán gyártmányú
[autóikon.

AZ ÍTÉLET

E Szent Hivatal,
élve törvényes jogaival,
melyekkel Szentatyánk, a pápa,
Nyolcadik Orbán felruházta,
latolván érvet, ellenérvet,
figyelvén, mit mutat a mérleg,
döntést hozott ügyedben, Galilei.
Hallgasd tehát, miként szól az ítélet.

A Szent Törvényszék bírái kimondják:
bűnös vagy, vallomásod a bizonyság,
s kivált a dölyf, mely benned úgy parázslóit,
hogy elhamvasztott intést, jó tanácsot.
Hogyan volt metszed – példátlan pimaszság! –,
megszegve Őszentsége bölcs tilalmát,
hirdetni álnok, locska nyelvvel
a tévtant, amit kiagyalt a lengyel,
a bárgyúságot, hogy a Föld forog
a mozdulatlan Nap körül? Holott
a Szentírás, minden tudásunk kútja,
rögzíti, merre görbül a Nap útja.

Eretnekségtől szutykos e kevély hang!
Ám Szentanyánk jósága és kegyelme
mint manna hull reád, érdemtelenre,
ítéletünk azért oly enyhe.
Halld hát: ha megtagadod ama tévtant,
nyilvános esküvéssel, térdepelve,
a legsúlyosabb büntetés helyett
napjaidat fogságban töltheted,
hol három éven át hetente
bűnbánó zsoltárt mondasz el, hetet,
hogy vétkeidet imával vezekeld le.
Végezetül: tévelygő könyvedet
megátkozzuk, betiltjuk, elkobozzuk,
így határoztunk. És hogy el ne kárhozz,
fohászkodunk érted az Eg Urához,
irgalmas szívvel, nem ismerve bosszút.

*Kelt Kómában, az Úr 1633. esztendejében, június hó 22.
napján.*

KÖVETKEZTETÉS

Első premissza:

Nevezett Baruchot, kinek közönséges neve d'Espinosa,
Isten akaratából, az angyalok és a szentek végzése szerint

száműzzük, kitzasztjuk és megátkozunk.
Veszajtse őt el, irtsa ki a szellemek Istene,
ragadja torkon az iszonyat, bárhová fut is,
rágja szitává tüdejét a kór,
verje meg őt az Egek Ura sorvadással, üszkösödéssel,
lázsal, gyulladással, bélpoklossággal,
legyen mint polyva a szélben,
haljon meg fuldokolva, váratlanul érje a pusztulás.

(Elhangzott Amszterdamban, 1656. július 27-én, csütörtöki napon.)

Második premissza:

Nevezett Csokonai Vitéz Mihályt,
ezen istentelen és erkölcstelen személyt,
Kollégiumunkból ezennel örök időkre kitiltjuk,
tanulói jogaiból kizárjuk,
közösségünkben kiközösítjük,
kapunkon többé be nem eresztjük,
tőle minden bizonyítványt és ajánlást megtagadunk,
diákjainknak pedig kicsapatás terhe mellett
megparancsoljuk,
hogy nemes városunknak e szégyenfoltjával
szót ne váltsanak, és semmi módon ne érintkezzenek.

(Elhangzott Debrecenben, 1795. június 20-án.)

Konklúzió:

Ki képes a szóra,
bölcshre, biztatóra,
nem csúszómászóra,
térdet hajlítóra,
ki nem akar lenni
ájtatos gonoszság
görnyedő cselédje,
vásári bohóca,
azt üssék, botozzák,
s ha nem rogyik térdre,
ültessék karóba,
vagy törjék kerékbe.

CSOKONAI

Levelet írt Vitéz a grófnak:
„Kegyelmes úr, ha felfogad

könyvtára írnokául, senki
nem léssen nálam boldogabb.”

A grófnénak is írt ez ügyben,
s a levélhez ódát csatolt,
melyben Napisten volt a gróf úr,
szépséges hitvese a Hold.

Hogy választ nem hozott a posta,
gondolta: majd utánajár.
S koppantott a cselédbejárón
Csokonai Vitéz Mihály.

Egy inasforma nyitott ajtót,
„No mi kell?” „Jónapot, uram,
a gróf úrral volna beszédem.”
„Kendnek? Be tréfás kedve van!”

„A gróf úrtól levelet vártam,
talán a postán elveszett.
Bemennék hát.. „Hová? Az úrhoz?
Mit képzelsz, azt csak úgy lehet?”

Bál lesz itt, ember! A cselédség
a munkától se hall, se lát,
a hangászok is készülődnek,
tanácslom, hordja el magát.”

Komótosan pipára gyújtott,
fidibusza az óda volt.
Ráismert a szegény poéta,
lánggra lobbant a Nap s a Hold.

Így aztán szépen sarkonfordult,
és a zenének hanginál,
köpvén egy véreset, továbbállt
Csokonai Vitéz Mihály.

GERMÁN SPORTTÖRTÉNET I.

Hogy fut a szőke, kékszemű
futó a barna mezben!
Mozgása mint az óramű,
pontos, kérlelhetetlen.

Száguld, mintha röpítené
két óriás madárszárny:
a rabló, vérivó sasé –
árnyéka száll a pályán.

A sebzett földből dől a vér,
amerre elviharzik.
Keletre tör, nyugatra ér,
kört húz, rajttól a rajtig.

Berlini hársfalomb alatt
megáll – a kör bezárva.
A kör, mely hurokként tapad
hat kontinens nyakára.

GERMÁN SPORTTÖRTÉNET II.

Hogy fut a szőke, kékszemű
csatár a barna mezben!
Cikázik, áttör, hengerel
e történelmi meccsen.

Cselez és lő, kápráztató!
Csak úgy süvít a labda
– mármint a Föld –, és egyenest
bevágódik a Napba.

Gól! Dörrenés, az úrbéli
lelátó belereszket.
Nagy kár, hogy, hármat szól a síp,
és véget vet a meccsnek.

ING ÉS KÖPENY

Fájdalomból az inge,
sikolyokból a gombjai,
és nem lehet levetni,
legföljebb elrejtteni
egy színehagyott mosoly köpenye alá.

ÜZENET

Hallgat a forrás, holtra dermedt,
megmarták vijjogó szelek.
Sárkány-idők mérget lövellnek,
körözve kertjeink felett.

Egy örült szétverte a holdat,
szájig ellep a törmelék,
így betűzzük a sosem-voltnak
titkos, konok üzenetét.

HA KŐVÉ SZIKKADTAK A MEDREK

Megrázza bozontját az éj,
hajából csillagok peregnek,
mondják: míg lélegzel, remélj,
vágj neki nyaraknak, teleknek,
de ha tudod, mi mennyit ér,
s az utak egyfelé vezetnek,
ha elfonnyadt virág, gyökér,
ha kővé szikkadtak a medrek,
ha mindegy már, ki merre tér,
ha bohóckodni semmi kedved,
ha éltedért halál a bér,
s holtodért garassal fizetnek,
akkor? – Nos, akkor is beszélj,
göröngynek, sárguló füveknek,
mondd ki az igaz szót, ne félj,
ne lesd riadtan, mint peregnek
a lompos, fésületlen éj
hajából csillagként a tetvek.

Készült 500 példányban

**Ez a
127
példány**

**ISBN 965 400 758 9
ISSN 0866 – 4420**

Felelős kiadó a szerző

Felelős szerkesztő Tabák András

**Tótfalusi Tannyomda (920116), Budapest
Felelős vezető Béres György mb. igazgató**

Terjeszti a Könyvtárellátó Vállalat

**Megvásárolható az V. Honvéd u. 5., V. Mérleg u. 6.,
VI. Andrássy út 16., VI. Andrássy út 45.,
VII. Rákóczi út 14-16., XIII. Szent István krt. 26.,
XIII. Váci út 19. szám alatti könyvesboltokban.**
